

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**ANALIZA SCENARIJEV BREXITA IN NJIHOVIH EKONOMSKIH
UČINKOV**

Ljubljana, oktober 2017

ŠPELA PREMRL

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Špela Premrl, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Analiza scenarijev brexita in njihovih ekonomskih učinkov, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko prof. dr. Katjo Zajc Kejžar.

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu prek Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 ZGODOVINA EVROPSKE UNIJE IN ODNOS VELIKE BRITANIJE DO EVROPSKE UNIJE	3
1.1 Evropska unija	3
1.2 Odnos Velike Britanije do Evropske unije	5
2 MIGRACIJSKA GIBANJA IN BREXIT	7
2.1 Priseljevanje	7
2.2 Struktura priseljencev	11
2.3 Vpliv priseljevanja.....	13
3 POTEK BREXITA	15
3.1 Izid in analiza referendumu	15
3.2 Potek pogajanj	17
3.3 Pogajalska izhodišča.....	19
3.3.1 Pogajalska izhodišča Velike Britanije	19
3.3.2 Pogajalska izhodišča Evropske unije.....	19
4 KRATKOROČNI UČINKI PO REFERENDUMU	20
4.1 Gibanje neposrednih tujih investicij	20
4.2 Gibanje tečaja britanskega funta.....	24
4.3 Trgovinski sporazumi in gibanje trgovinskih tokov.....	30
5 MOŽNI SCENARIJI IN UČINKI BREXITA	34
5.1 Evropski gospodarski prostor (angl. European Economic Area)	35
5.1.1 Prost pretok ljudi	35
5.1.2 Prost pretok blaga	36
5.1.3 Prost pretok storitev.....	37
5.1.4 Prost pretok kapitala	37
5.2 Carinska unija EU (angl. Custom Union).....	40
5.3 Sporazum o prosti trgovini (angl. Free Trade Agreement)	41
5.4 Svetovna trgovinska organizacija (angl. World Trade Organization).....	42
5.5 Napoved študij o ekonomskih učinkih vseh scenarijev.....	43
5.6 Implikacija za slovenska podjetja.....	46
SKLEP	49

VIRI IN LITERATURA..... 52

KAZALO TABEL

Tabela 1: Ocena prebivalcev po državi rojstva v letu 2014 celotne populacije v Veliki Britaniji (v 1.000)	10
Tabela 2: Starostna struktura izobraževanja za delovno sposobno prebivalstvo v Veliki Britaniji v letu 2015	12
Tabela 3: Delovno sposobno prebivalstvo (zaposleni, brezposelni, študentje in ekonomsko neaktivni) v Veliki Britaniji v letu 2015	13
Tabela 4: Izvoz in uvoz blaga in storitev Velike Britanije v letu 2015 (v odstotkih)	32
Tabela 5: Možni okviri za prihodnje trgovinske odnose.....	34
Tabela 6: Ocena napovedi vseh obravnavanih študij in ekonomskih učinkov vseh scenarijev	44
Tabela 7: Blagovna menjava Slovenije z Veliko Britanijo v letih 2011–2016 (v 1.000 EUR).....	47

KAZALO SLIK

Slika 1: Število prebivalcev, ki se med letoma 2010 in 2016 niso rodili v Veliki Britaniji, na dan 1. januarja	8
Slika 2: Število priselitev v Veliko Britanijo v letih 2010–2015	9
Slika 3: 5 najpogostejših narodnosti v Veliki Britaniji od leta 2010 do 2014 (v 1.000).....	10
Slika 4: Delež priseljencev iz držav EU po državi izvora v letu 2015	11
Slika 5: Argumenti za ohranitev članstva v EU in za izstop iz EU na podlagi dveh glavnih kampanj pred referendumom 23. junija 2016	15
Slika 6: Postopek izstopa Velike Britanije iz Evropske unije	18
Slika 7: Priliv in odliv neposrednih tujih investicij v milijonih USD v Veliki Britaniji od leta 2010 do 2016.....	23
Slika 8: Priliv in odliv neposrednih tujih investicij v milijonih USD v Veliki Britaniji v letu 2016 in prvem četrtletju 2017 (v mesecih pred in po brexitu).....	24
Slika 9: Gibanje kupne moči britanskega funta v penijih od 1975 do 2015	25
Slika 10: Mesečni povprečni indeks efektivnega tečaja funta od januarja 2016 do junija 2017.....	27
Slika 11: Povprečje menjalnega tečaja britanski funt–evro v obdobju od marca 2016 do aprila 2017.....	28
Slika 12: Povprečje menjalnega tečaja britanski funt–ameriški dolar v obdobju od marca 2016 do aprila 2017.....	28
Slika 13: Gibanje izvoznih in uvoznih cen blaga v britanskih funtih v Veliki Britaniji od aprila 2007 do aprila 2017	29
Slika 14: Pregled prostotrgovinskih sporazumov EU s tretjimi državami, uveljavljenimi državami ter državami v procesu pogajanj	31

Slika 15: Zunanjetrgovinska bilanca blaga in storitev Velike Britanije od maja 2015 do aprila 2017 v milijardah funtov	33
Slika 16: Skupna trgovinska bilanca v Veliki Britaniji od maja 2015 do aprila 2017 v milijardah funtov	33
Slika 17: Brexit – Velika Britanija in Slovenija v številkah.....	48

UVOD

Velika Britanija se je 23. junija 2016 na referendumu glede članstva v Evropski uniji (v nadaljevanju EU) odločila, da bo izstopila iz EU. Za izstop iz EU je glasovalo 51,9 % udeležencev in za članstvo v EU 48,1 %. Eden izmed argumentov za izstop je bil predvsem nadzor pri pretoku priseljencev iz EU, saj Britanci menijo, da visoka stopnja priseljevanja škoduje njihovim plačam, delovnim mestom in kakovosti življenja (Dhingra et al., 2016a).

Dokler Velika Britanija ostaja članica EU, mora v skladu z zakonom EU zagotoviti prosto gibanje vsem državljanom EU na svojem območju. Britanski državljani lahko še naprej uživajo kot državljani EU, vsaj dokler Velika Britanija ne izstopi iz EU, saj je prosto gibanje eno izmed štirih svoboščin EU in je osrednjega pomena za državljanstvo EU, ki je pravica vseh državljanov EU oziroma tistih, ki imajo državljanstvo katere od držav članic. Med referendumom sta obe strani zagotovili, da brexit ne bo vplival na status državljanov, ki zakonito prebivajo v Veliki Britaniji. V mesecih po referendumu vlada še vedno poudarja, da želi zaščititi status državljanov EU in bi svojo odločitev spremenila samo, če pravice britanskih državljanov v ostalih državah EU v zameno ne bodo zaščitene (McGuinness, 2017).

V zadnjih dvajsetih letih se je priseljevanje v Veliko Britanijo zelo povečalo. Velik del te rasti so predstavljali priseljenci iz drugih držav EU, še zlasti po letu 2004, ko so v EU vstopile Češka, Estonija, Madžarska, Poljska, Litva, Latvija, Slovaška in Slovenija. Število priseljencev iz EU se je med letoma 1995 in 2015 potrojilo z 0,9 milijona na 3,3 milijona (Wadsworth et al., 2016).

Velika Britanija ima koristi zaradi članstva EU predvsem pri neposrednih tujih investicijah, trgovini in v finančnem sektorju. Pred samim referendumom se je najpogosteje pojavilo vprašanje, kako bo brexit vplival na gospodarstvo Velike Britanije in dohodek državljanov. Potrošniki v Veliki Britaniji imajo korist predvsem zaradi zmanjšanja trgovinskih ovir, saj slednje znižuje cene uvoženega blaga in storitev. Podjetja imajo koristi zaradi novih trgovinskih možnosti, ki vodijo do večje prodaje in dobička, delavci pa zaradi specializacije v panogah, kjer imajo primerjalne prednosti. Vsi ti kanali povečujejo učinkovitost in prihodek (Dhingra et al., 2016a).

Sedaj, ko so se Britanci odločili zapustiti EU, britanska vlada razmišlja o naslednjih možnih scenarijih: (i) postati članica Evropskega gospodarskega prostora (angl. *European Economic Area*) kot država, ki ni članica EU; (ii) postati članica carinske unije EU (angl. *Custom union EU*); (iii) podpisati sporazum o prosti trgovini z EU (angl. *Free Trade Agreement*) ali (iv) trgovati v skladu s pravili Svetovne trgovinske organizacije (angl. *World Trade Organization*), ki trguje z EU na osnovi klavzule največje ugodnosti (angl. *Most Favoured Nation Clause*).

Strokovne študije omenjajo predvsem štiri možne scenarije na predpostavki modela, medtem ko se v medijskih razpravah najpogosteje omenjata scenarija mehki brexit (angl. *Soft Brexit*) in trdi brexit (angl. *Hard Brexit*). Mehki brexit povzema predvsem prvi in drugi scenarij, kar pomeni, da bi Velika Britanija ostala del enotnega trga (angl. *Single Market*), vendar ne bi vplivala na njegovo vsebino. Trdi brexit pa povzema tretji in četrti možni scenarij, kjer bi se Velika Britanija odločila za popoln izstop z enotnega trga in kot članica Svetovne trgovinske organizacije trgovala z EU na osnovi klavzule največje ugodnosti.

Temeljni namen magistrskega dela je prikazati možne scenarije in učinke na Veliko Britanijo in EU, ki se lahko zgodijo zaradi brexita in bodo kot pomoč slovenskim podjetjem pri trgovini z Veliko Britanijo. Britanski trg je zelo velik in ima velik potencial. Podjetja lahko dosegajo dobre cene in tudi plačilna disciplina je urejena. V analizo bodo vključeni scenariji po modelski predpostavki strokovnih študij znanih avtorjev. V magistrskem delu želim analizirati kratkoročne učinke brexita na spremembe v trgovini, neposrednih tujih investicijah in na gibanje angleškega funta ter opisati potek brexita. Osredotočila se bom predvsem na analizo vseh pričakovanih scenarijev in učinkov brexita.

Temeljni cilji magistrskega dela so:

- opisati potek brexita;
- raziskati povezavo med priseljevanjem v Veliko Britanijo in odločitvijo za brexit;
- analizirati kratkoročne učinka brexita na neposredne tuje investicije;
- analizirati kratkoročne učinke na gibanje deviznega tečaja britanskega funta ter
- preučiti možne scenarije ureditve odnosov med Veliko Britanijo in EU po brexitu, analizirati njihove posledice in napovedati najverjetnejši scenarij.

V okviru magistrskega dela želim prikazati možne scenarije in učinke, ki se lahko zgodijo v Veliki Britaniji zaradi odločitve, ki so jo Britanci sprejeli na referendumu 23. junija 2016, saj bo imel brexit vsekakor velik vpliv na priseljevanje, trgovino, naložbe in gibanje britanskega funta. Delo bo temeljilo na pregledu aktualnih študij in opisovanju dejstev. Vsebovalo bo poglobljen analitičen pregled tujih člankov znanih avtorjev in pregled raznih znanstvenih raziskav. V vseh delih bo prisotna metoda kompilacije, s katero bom prikazala postopke povzemanja raznih spoznanj, stališč in rezultatov. Analitičen del bo temeljil na podlagi sekundarnih podatkov, s katerimi bom analizirala možne dolgoročne učinke, ki jih lahko zaradi brexita pričakujeta tako Velika Britanija kot EU.

Uvodno poglavje bom namenila predstavitvi obravnavane teme in celotne metode dela. V prvem poglavju bom opisala zgodovino EU in odnos Velike Britanije do EU. V tem poglavju bom predstavila, katere bonitete je imela Velika Britanija ob samem vstopu v EU in med celotnim članstvom v primerjavi z ostalimi članicami ter kakšen je bil njun odnos skozi zgodovino. Drugo poglavje bom namenila predvsem dogodkom, ki so privedli do

samega referendumu. Prikazala bom vzroke priseljevanja v Veliko Britanijo ter kakšen vpliv ima priseljevanje na celotno britansko gospodarstvo. V osrčju tretjega poglavja bo potek brexita. Vanj bom vključila izid referendumu, njegovo analizo ter začetek izstopnih pogajanj. V četrtem poglavju bom prikazala kratkoročne učinke po referendumu. Želim prikazati spremembe, ki so se zgodile na področju trgovine, neposrednih tujih naložb in pri gibanju britanskega funta.

V zadnjem poglavju bom v okviru analize s pomočjo tabel in grafov prikazala vse dolgoročne možne scenarije in učinke brexita. Poleg dveh najverjetnejših scenarijev t. i. mehkega brexita in trdega brexita, ki ju omenjajo mediji, bom vključila še druge scenarije, ki temeljijo na modelski predpostavki v raznih strokovnih študijah. Na koncu magistrskega dela bom podala svoje ugotovitve in sklep.

1 ZGODOVINA EVROPSKE UNIJE IN ODNOS VELIKE BRITANIJE DO EVROPSKE UNIJE

Združeno kraljestvo je sestavljeno iz Anglije, Walesa, Škotske in Severne Irske. Anglija, Wales in Škotska so skupaj združeni v Veliko Britanijo. Glavno mesto Združenega kraljestva je London, ki ima skoraj 8,7 milijona prebivalcev. Leta 2015 je imelo Združeno kraljestvo več kot 64,8 milijona prebivalcev, kar predstavlja 12,8 % celotne populacije v EU in je tretje največje gospodarstvo v Evropi po Nemčiji in Franciji. Bruto domači proizvod (v nadaljevanju BDP) je bil 2,569 milijarde € v letu 2015 (European union, b.l.).

1.1 Evropska unija

Evropska skupnost je federacija 28 držav članic, ki temeljijo na predpostavki, da se vzpostavi skupni evropski trg, kot je določeno z 2. členom Rimske pogodbe iz leta 1957. EU je šla skozi strukturne in institucionalne spremembe na različnih stopnjah ter nedavno dosegla širitev članstva na 28 držav članic. Ideja o ustanovitvi EU je bila prvič dana v obravnavo za države članice leta 1945, vendar je bila zaradi vojnih razmer odložena do leta 1951 s podpisom pogodbe o Evropski skupnosti za premog in jeklo (angl. *European Coal and Steel Community*) v Parizu. EU je ustanovilo 6 članic: Belgija, Francija, Nemčija, Italija, Luksemburg in Nizozemska. Pozneje so se jim januarja 1973 pridružile še Velika Britanija, Danska in Irska. Španija se je EU pridružila januarja 1986. Leta 1995 so vstopile Avstrija, Finska in Švedska. Tem članicam se je pozneje pridružilo še 15 držav iz vzhodne Evrope. Julija 2013 se je kot zadnja članica pridružila še Hrvaška (Mugarura, 2016).

Velika Britanija je članica EU od 1. januarja 1973, vendar ni del schengenskega območja. Schengenski sporazum se je začel izvajati leta 1990 s podpisom sedmih članic EU. Temeljna pravica območja EU je prost pretok ljudi znotraj članic EU. Danes schengensko območje zajema države Evropskega združenja za prosto trgovino (angl. *Economic Free*

Trade Agreement): Islandijo, Norveško, Švico, Lihtenštajn in večino držav v EU, razen Velike Britanije, Irske, Bolgarije, Romunije, Cipra in Hrvaške. Trenutno se Bolgarija in Romunija pogajata za schengensko območje. Ta pravica pomeni, da lahko vsi državljani EU prosto potujejo, delajo in živijo v kateri koli drugi članici EU brez kakršnih koli posebnih formalnosti. Schengensko območje zagotavlja prost pretok več kot 400 milijonom državljanom EU in tudi mnogim državljanom, ki niso v EU, kot so poslovneži, turisti ali druge osebe, ki so zakonito prisotne na ozemlju EU (Schengen Area, b.l.).

73 članov Evropskega parlamenta (angl. *European Parliament*) prihaja iz Velike Britanije. V Svetu EU (angl. *Council of the European Union*) se državni ministri redno srečujejo za usklajevanje politike EU in sprejemanje zakonodaje. Predstavniki britanske vlade se redno udeležujejo sej Sveta EU. Svet EU nima predsednika tako kot Evropska komisija (angl. *European Commission*) in Evropski parlament, namesto tega ga vsakih 6 mesecev vodi druga država. V teh šestih mesecih ministri iz gostujoče države pomagajo določiti dnevni red seje Sveta EU na vsakem področju ter pomagajo pri dialogu z drugimi institucijami EU. Velika Britanija je predsedovala že petkrat: januarja – junija 1977, julija – decembra 1981, julija – decembra 1992, januarja – junija 1998, julija – decembra 2005. Naslednji mandat bi morala imeti v času od julija do decembra 2017 (European union, b.l.). Po odločitvi Velike Britanije, da se odpove predsedovanju Sveta v drugi polovici leta 2017, se je Svet odločil, da bo po 1. juliju 2017 prestavil vrstni red predsedujočih držav članic za šest mesecev naprej.

Ozadje načela ustanovitve enotnega trga je bilo leta 1957 v Evropski gospodarski skupnosti oziroma pozneje EU, ko so se odstranile ovire za prosti pretok blaga, oseb, storitev in kapitala – to so tako imenovane štiri svoboščine, ki so zapisane v 26. členu Pogodbe o delovanju Evropske unije. Po lastni oceni Evropske komisije predstavlja notranji trg 500 milijonov potrošnikov in 21 milijonov malih ter srednje velikih podjetij. Člani v svoje zmogljivosti ne vključujejo samo sedanjih 28 članic, ampak tudi Norveško, Lihtenštajn in Islandijo kot članice Evropskega gospodarskega prostora in Švico v okviru ločenega sporazuma (European Single Market, 2017).

EU je uspešno integriran trg, ki služi kot model za regionalizacijo drugih trgov v drugih delih sveta. Ima pa tudi dobro integriran notranji trg, ki ga tvori skupek 28 držav članic z regulativnim okvirjem, sicer pa je podprt s svojimi štirimi institucijami EU, ki usklajujejo vprašanja politik v vseh državah članicah. Zadnjih 16 članic v EU je že ustvarilo eksternalije na delovna mesta in tako tudi zdravstvene ter socialne storitve v posameznih državah članicah, kot je na primer Velika Britanija, saj po vseh standardih ni za pričakovati, da ima enako moč kot prvotne države članice. Nesorazmerna porazdelitev gospodarskih priložnosti in izzivov je dosegla pri nekaterih državah članicah ponovno ocenitev ideje o bivanju v razširjeni EU ali njenem izstopu. Uspeh evropskega enotnega trga je deloma mogoče pripisati tudi pripravljenosti držav članic, da odstopijo svojo suverenost za funkcionalni evropski trg (Mugarura, 2016).

Pogodba o delovanju EU se nanaša na EU kot eno ozemlje brez notranjih mej in da se na delujočem enotnem trgu spodbuja konkurenco, izboljšuje učinkovitost, dviguje kakovost in pomaga znižati cene. Oblikovanje notranjega trga zahteva odstranjanje trgovinskih ovir in uskladitev pravil. Evropska komisija tako spremlja izvajanje zakonodaje EU in lahko sproži postopek proti državi članici, ki ne deluje v skladu s pravili enotnega trga. Spremlja tudi delovanje trga, podaja ocene in gospodarska poročila ter tudi pregled stanja prek foruma o enotnem trgu. Evropska komisija zagotavlja, da je pretok blaga možen prek različnih pravil, ki poskušajo uskladiti in nadzirati gibanje blaga na trgu. Zagotavlja, da vse zakonske zahteve, ki so v skladu z blagom, vključujejo testiranja in zahtevajo dokaze, da je izdelek, ki se prodaja na trgu, v skladu z zakonskimi zahtevami (European Single Market, 2017).

Uspeh globalnega tržnega sistema je odvisen od skupnega namena dobrega vodstva in filozofije, da je lažje premagati skupnega sovražnika, če nas je več. EU tako tudi ureja sisteme zakonov, ki preglasijo nacionalne zakone in tako ustvarjajo neposreden učinek v državah članicah. Predpisi, ki so izdani v državi članici bodisi s strani Sveta EU bodisi katere druge evropske institucije, se neposredno uporabljajo v državi članici. To temelji na 226. členu Rimske pogodbe, ki zagotavlja okvir za stanje pri prenosu zakonodaje EU v državah članicah. EU ureja enotni okvir pravil kot neposredni učinek in je tudi povečan z rzsodbo vloge Sodišča evropskih skupnosti pri razsojanju zadev, ki vključujejo EU in države članice (Mugarura, 2016).

1.2 Odnos Velike Britanije do Evropske unije

Odnos Velike Britanije do EU je že dolgo eno izmed najbolj razburljivih in čustvenih vprašanj v britanski politiki predvsem zaradi skrbi svojih nacionalnih interesov, kot so britanska skupnost, socialna država in nacionalna suverenost. Najbolj zaskrbljujoče vprašanje za evroskeptike v tekoči britanski vladi je dejstvo, da je Velika Britanija izgubila svojo suverenost na številnih področjih – med drugim na področju priseljevanja in sistema državne blaginje, ki zajema politiko državne pomoči in socialnih storitev.

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (angl. *Organisation for Economic Cooperation and Development*) je izvedla študijo za primerjavo obsega regulacije trgov proizvodov in dela med svojimi člani ter ugotovila, da je Velika Britanija med najmanj reguliranimi državami v Evropi. Pravzaprav bi se lahko primerjala z državami, ki niso članice EU, kot so Združene države Amerike (v nadaljevanju ZDA), Avstralija in Kanada. Ko je Velika Britanija pristopila k EU, je sprejela, da bo odstopila del svojih suverenih pristojnosti. Država se je tako rekonstruirala na različnih področjih za zadovoljevanje potreb na regionalnih trgih. Velika Britanija ni prevzela niti evropske valute (evro), da bi zaščitila svojo valuto (britanski funt) in suverenost pred nadaljnjo erozijo (Mugarura, 2016).

Politika regionalnega povezovanja trgov močno vpliva na distribucijo pripisanih koristi. Če država, kot je Velika Britanija, zaznava, da sta njena suverenost in vpliv neupoštevana v članstvu EU, ima seveda vso pravico, da si prizadeva za ponovna pogajanja o pogojih za njeno članstvo ali preneha, če se tako odraža splošno soglasje britanske javnosti (Weale, 2016).

Eno izmed spornih vprašanj o pogajanjih med Veliko Britanijo in EU je bilo leta 1984 tudi vprašanje glede rabata o proračunu. Medtem ko so dobile druge države članice (Danska, Avstrija, Nemčija, Nizozemska in Švedska) začasna znižanja svojih prispevkov v proračun EU, je bila Velika Britanija edina država, ki je dobila stalni rabat. Pred letom 1980 so glavni proračunski dohodek tvorila lastna sredstva, sestavljena iz skupnih carin ter kmetijskih in sladkornih dajatev. Leta 1980 se je zaradi pokritja naraščajočih stroškov, s katerimi se je soočala EU, pozvala članice, da zagotovijo del svojih letnih davkov kot prejemek za financiranje proračuna. Zaradi tega je Velika Britanija hitro postala velika plačnica v proračunu EU. V vsem tem času so skoraj 70 % proračuna EU porabili za skupno kmetijsko politiko. Velika Britanija je imela in ima še danes drugačno strukturo kmetijske politike; tako troši manj denarja, kot ga nameni skupni kmetijski politiki. V tistem času je postala velika neto plačnica v proračunu EU, čeprav je bila v tistem času tretja najrevnejša članica (Vernasca, 2016).

Junija 1984 se je glede rabata pogajala z ostalimi članicami EU, saj je bil njen cilj popraviti očitno neravnovesje prispevka Velike Britanije EU v tistem času. Maja 1985 je bil nato rabat potrjen in se je začel izvajati. Leta 1988 so uvedli tretji vir prihodkov za proračun EU, ki temelji na velikosti gospodarstva držav članic. Velikost gospodarstva se meri z bruto nacionalnim dohodkom in predstavlja danes največji vir proračunskih dohodkov, ki znaša 70 %. Zmanjšanje prispevka Velike Britanije v proračun EU je približno enako 66 % razlike med tem, kar Velika Britanija prispeva v proračun EU, in njenimi prejemki iz EU. Rabat se vsako leto spreminja glede na vrednost bruto nacionalnega prihodka, prejemkov iz naslova davka na dodano vrednost in menjalnega tečaja med evrom ter britanskim funtom. Ko je rabat enkrat izračunan iz plačil in prejemkov v določenem letu, ki temelji na bruto nacionalnem dohodku, je nato v naslednjem letu zmanjšan za ta znesek. Metoda za izračun rabata se je skozi leta malo spremenila predvsem zaradi širitve EU v letu 2004, vendar je osnovni koncept rabata ostal enak vse od svojega nastanka (Vernasca, 2016).

Velika Britanija je najbolj preglasovana država članica v Svetu EU, vendar je v zadnjih dvanajstih letih kljub temu podprla več kot 97 % zakonodaje EU. Britansko nasprotovanje politikam EU se je zgodilo predvsem na področju proračuna, zunanje politike in pri vprašanjih tuje pomoči. Švedska, Nizozemska in Danska so najbližje zaveznice Velike Britanije v Svetu EU in so sedaj zaradi brexita izgubile pomembno partnerico. Velika Britanija je v zadnjih letih zmanjšala svoj vpliv v Evropskem parlamentu, kar je posledica tako samodistanciranja od nekaterih svojih delegacij strank kot tudi rezultatov zadnjih volitev EU v Veliki Britaniji (Hix et al., 2016).

2 MIGRACIJSKA GIBANJA IN BREXIT

EU se je v zadnjih letih soočala s težavami, kot so begunci, terorizem, dolg, schengen, Grčija in sedaj še izstop Velike Britanije iz EU. Da bi lažje razumeli vse razloge, zakaj je Velika Britanija razmišljala o izstopu, je treba razumeti tudi razloge, ki so privedli Veliko Britanijo do vstopa v EU. Pred samim referendumom se je najpogosteje pojavilo vprašanje, kako bo brexit vplival na gospodarstvo Velike Britanije in dohodek državljanov.

2.1 Priseljevanje

Migranta oziroma priseljence opredelimo kot osebo, ki spremeni svojo državo običajnega prebivališča. Za natančnejšo opredelitev obstajajo trije različni načini (Hawkins, 2017):

- migrant je lahko nekdo, čigar država rojstva se lahko razlikuje od države, kjer ima stalno prebivališče;
- migrant je lahko nekdo, čigar državljanstvo se lahko razlikuje od države stalnega prebivališča;
- migrant je lahko nekdo, ki spreminja svojo državo običajnega prebivališča za obdobje najmanj enega leta, tako da namembna država dejansko postane država običajnega prebivališča.

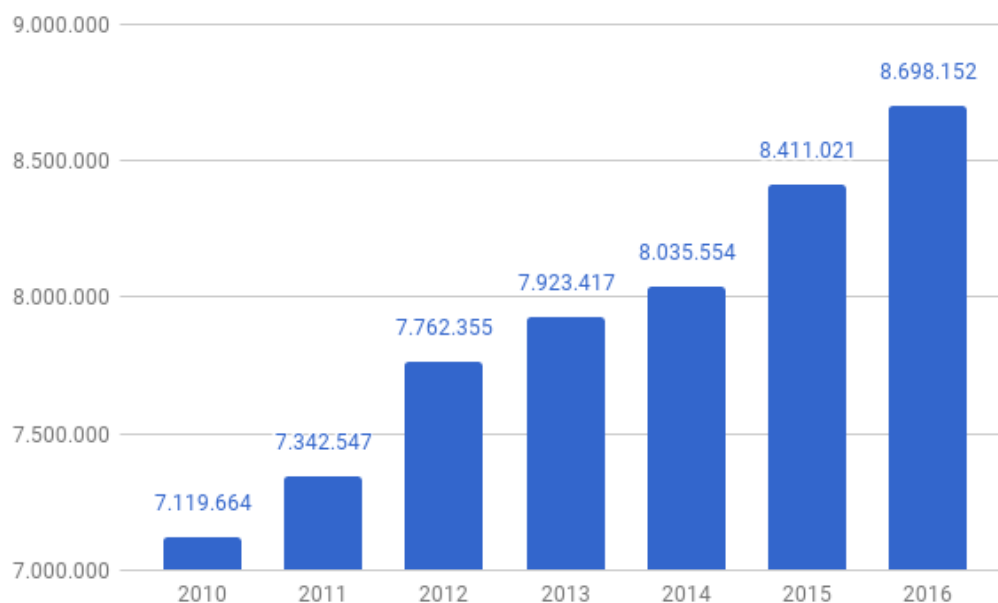
Prva opredelitev je skladna in objektivna ter opredeljuje migrante kot ljudi, ki so bili rojeni v tujini, vendar so državljani države, v kateri živijo. Druga izključuje državljane, rojene v tujini, vendar izključuje tudi ljudi, ki so pred kratkim spremenili svojo državo bivanja in pridobili državljanstvo svoje nove domovine. Pri tretji opredelitvi se pojavljajo težave pri merjenju, saj je dolžina bivanja v določeni državi lahko predmet sprememb, saj tisti, ki nameravajo ostati dlje kot eno leto, lahko odidejo veliko hitreje, medtem ko tisti, ki so najprej želeli samo kratko bivati, lahko pozneje postanejo stalni prebivalci (Hawkins, 2017).

V migracijski statistiki se stanje migrantov nanaša na število priseljencev, ki običajno prebivajo v državi v določenem časovnem obdobju, medtem ko se tokovi migrantov nanašajo na število ljudi, ki spreminjajo državo običajnega prebivališča v določenem časovnem obdobju. Priseljevanje in izseljevanje sta tako meritvi pretoka ljudi, ki vstopajo in izstopajo iz države na dolgi rok. V Veliki Britaniji prihajajo podatki o stanju in tokovih ljudi iz različnih virov. Stanje migrantov se meri po raziskavah prebivalstva, medtem ko se tokovi merijo na podlagi anket o ljudeh, ki državo zapuščajo in prihajajo v drugo (Hawkins, 2017).

Neto priseljevanje v Veliko Britanijo se je v zadnjih nekaj letih močno okrepilo, saj je ekonomsko okrevanje v državi pridobilo zagon. Čeprav je bilo neto priseljevanje v Veliko

Britanijo v zadnjih nekaj letih naraščajoče, ni bila to nobena izjema v primerjavi z ostalimi državami v EU. Med letoma 2000 in 2014 so bili neto prilivi v Italiji in Španiji višji kot tisti v Veliki Britaniji. Večji delež priseljencev, ki živijo v Veliki Britaniji, prihaja iz držav, ki niso članice EU. Velika Britanija ima močno evidenco o vključevanju migrantov, kar kaže, da so britanski delodajalci bolj odprti za dajanje delovnih mest tujcem z ustreznimi kvalifikacijami kot v številnih drugih državah. To je tudi eden od razlogov, zakaj je v Veliki Britaniji večji delež visokokvalificiranih priseljencev kot v kateri koli drugi državi članici (Tilford, 2015). Slika 1 prikazuje število prebivalcev v Veliki Britaniji, ki se med letoma 2010 in 2016 niso rodili v Veliki Britaniji. Leta 2016 je bilo prebivalcev, ki se niso rodili v Veliki Britaniji več kot 1,5 milijona, kot leta 2010.

Slika 1: Število prebivalcev, ki se med letoma 2010 in 2016 niso rodili v Veliki Britaniji, na dan 1. januarja

Povzeto in prirajeno po Eurostat, Population on 1 January by age group, sex and country of birth, 2017.

Eden od razlogov, zakaj je priseljevanje postalo tako toksično, je tudi ta, da so se britanskim delavcem od leta 2008 do 2014 plače močno znižale, kar so občutili predvsem tisti z že tako nizkimi dohodki. Takšen odnos do priseljevanja je neuspeh zaporednih vlad pri reševanju realnih problemov v državi, kot so slaba izobraževalna uspešnost delavskega razreda, financiranje javnih služb in problem nastanitvev (Tilford, 2015).

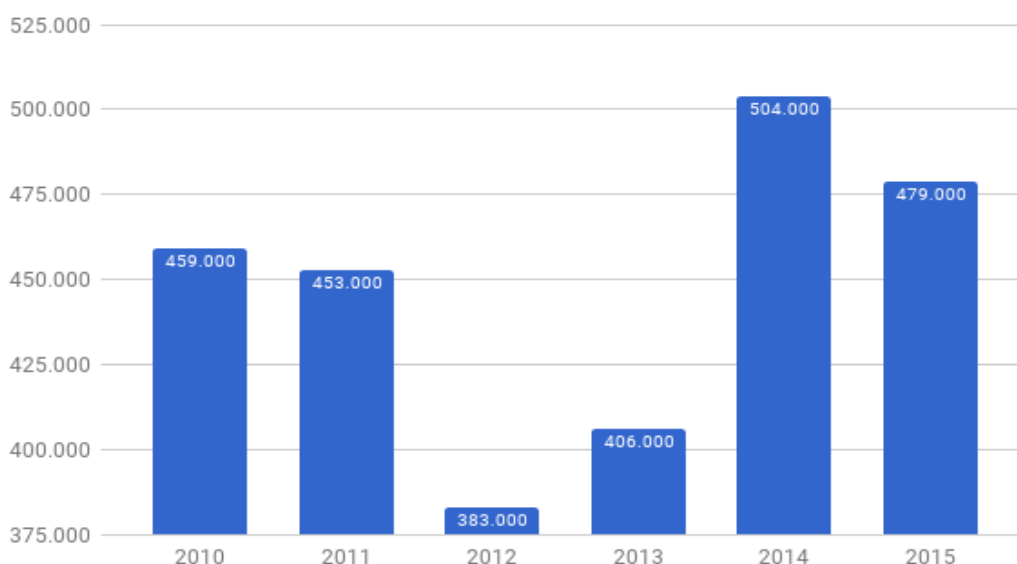
Najcelovitejše ocene dolgoročnih migracij v in iz Velike Britanije prihajajo z Urada za državno statistiko (angl. *Office for National Statistics*), ki omogoča ocene priseljevanja, izseljevanja in selitvenega prirastka. Poreklo priseljencev, ki prihajajo v Veliko Britanijo, se zabeleži na tri različne načine: glede na državljanstvo, državo rojstva in državo zadnjega

prebivališča. Prvi način kaže pravni status migranta, drugi beleži zgodovinske korenine in tretji opredeli geografske vire migracij v Veliko Britanijo (Hawkins, 2017).

Neto priseljevanje je razlika med številom ljudi, ki vstopajo v Veliko Britanijo, in številom ljudi, ki jo zapuščajo. V zadnjih letih poteka neto priseljevanje iz držav EU na rekordni ravni. Zaradi širitve EU v centralno in vzhodno Evropo se je stopnja priseljevanja še povečala, medtem ko je relativna moč na trgu dela v Veliki Britaniji gonilo novejši rasti prilivov. Visoka stopnja priseljevanja je pomagala, da se izravnava vpliv staranja prebivalstva, in zagotovila, da ima Velika Britanija močnejšo rast ponudbe delovne sile. Ker so migranti običajno še bolj izobraženi kot njihovi angleški rojeni kolegi, se je izboljšala tudi kakovost dela, saj je bilo ugotovljeno, da imajo migranti neto pozitivni fiskalni učinek. Po vstopu osmih vzhodnoevropskih držav se je leta 2004 priseljevanje močno povečalo, vendar je zaradi recesije leta 2007 spet upadlo. Ker si je gospodarstvo v zadnjih nekaj letih opomoglo, so se tudi neto prilivi občutno povečali (Wadsworth et al., 2016).

Slika 2 prikazuje število priselitev v Veliko Britanijo v letih 2010–2015. Število priselitev se je iz leta v leta spreminjalo, vendar je po zadnjih podatkih Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (v nadaljevanju OECD) vidno, da je v letu 2014 število priseljencev naraslo na nekaj več kot pol milijona. Te podatke je poudarjala zlasti tista stran, ki je bila za izstop iz EU.

Slika 2: Število priselitev v Veliko Britanijo v letih 2010–2015

Povzeto in prirejeno po Organisation for Economic Co-operation and Development, International Migration Database – Inflows of foreign population, 2017.

Tabela 1 prikazuje, da se je 8.277.000 prebivalcev rodilo izven Velike Britanije, kar predstavlja 13 % celotne populacije Velike Britanije. Približno dve tretjini prebivalcev (oziroma 5.252.000 prebivalcev Velike Britanije) sta se rodili izven EU.

Tabela 1: Ocena prebivalcev po državi rojstva v letu 2014 celotne populacije v Veliki Britaniji (v 1.000)

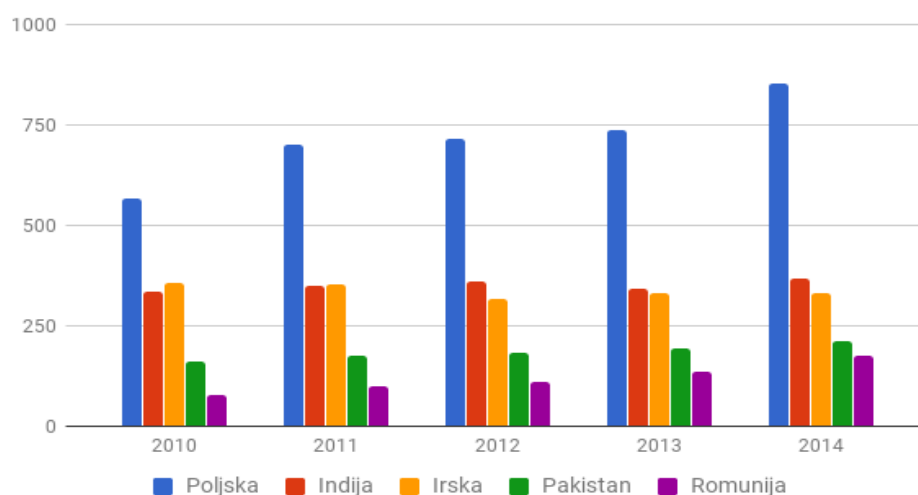
Rojeni v Veliki Britaniji	Rojeni zunaj Velike Britanije	EU 27	EU 14	EU 8	EU 2	Rojeni izven EU	Azija	Preostali svet
55,375	8,277	3,025	1,456	1,242	235	5,252	2,749	2,213

Opomba: EU27 sestavljajo države EU14, EU8, EU2, Malta, Ciper in Hrvaška. EU14 sestavljajo Avstrija, Belgija, Danska, Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Portugalska, Irska, Španija in Švedska. EU8 sestavljajo vzhodnoevropske države, ki so se EU pridružile leta 2004: Češka, Estonija, Poljska, Madžarska, Latvija, Litva, Slovaška in Slovenija. EU2 sestavljata dve državi, ki sta se EU pridružili leta 2007: Bolgarija in Romunija. Države zunaj EU sestavljajo vse države, ki niso v skupinah Velika Britanija in EU27. Ocene za države, ki niso članice EU, so bile razporejene tudi geografsko, da bi zagotovile ocene za Azijo in preostali svet.

Povzeto in prirejeno po Office of National Statistics, Population by Country of Birth and Nationality Report: August 2015, tabela 1.

Na Sliki 3 je prikazanih pet najpogostejših narodnosti v Veliki Britaniji v letu 2014 – to so Poljaki, Indijci, Irci, Pakistanci in Romuni. Od leta 2010 do 2014 je bilo po narodnosti največ Poljakov.

Slika 3: 5 najpogostejših narodnosti v Veliki Britaniji od leta 2010 do 2014 (v 1.000)

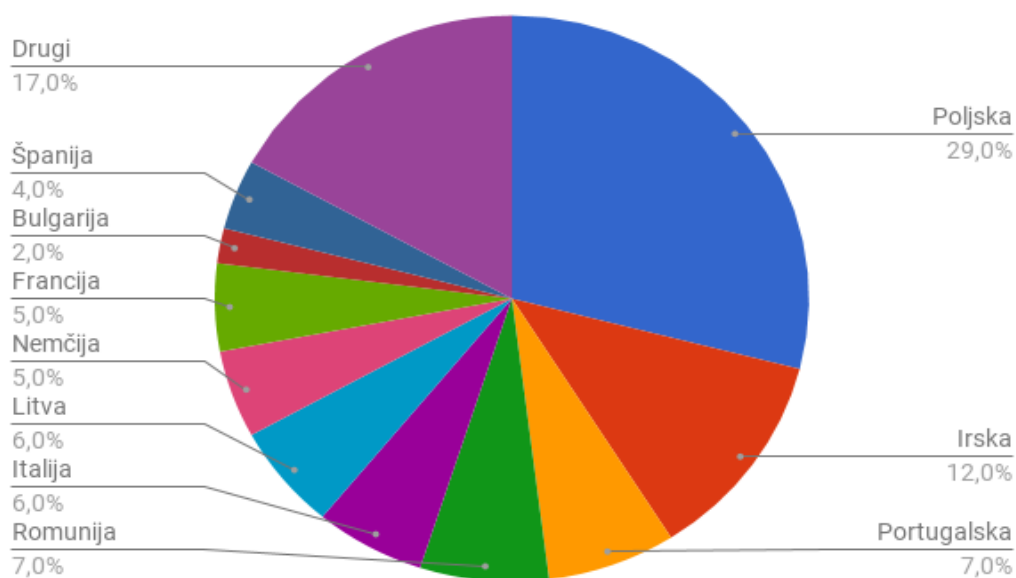

Povzeto in prirejeno po Office of National Statistics, Population by Country of Birth and Nationality Report: August 2015.

V zadnjih dvajsetih letih se je priseljevanje močno povečalo. Velik del te rasti je bil iz drugih držav EU, kar velja še zlasti po letu 2004, ko je v EU vstopilo osem vzhodnoevropskih držav (Češka, Estonija, Madžarska, Poljska, Litva, Latvija, Slovaška in Slovenija). Število priseljencev iz drugih držav EU, ki živijo sedaj v Veliki Britaniji, se je med letoma 1995 in 2015 potrojilo z 0,9 milijona na 3,3 milijona. Delež državljanov iz EU pa se je tako povečal z 1,5 % na 5,3 % celotne populacije delovno sposobnega prebivalstva v starosti od 16 do 64 let. Večje priseljevanje poveča splošni nacionalni dohodek, saj več delavcev ustvari večji BDP (Wadsworth, 2016).

Slika 4 prikazuje delež priseljencev EU po državi izvora. Iz EU prihaja največ priseljencev iz Poljske in Irske. Migranti se tako premikajo iz držav z nižjo produktivnostjo in nižjim dohodkom v države z višjo produktivnostjo, kar povečuje blaginjo z večjo učinkovitostjo pri delu, razporejeno po vsem svetu. To pa seveda spodbuja specializacijo, povečuje produktivnost in dviguje plače domačim delavcem z dodatnimi znanji.

Slika 4: Delež priseljencev iz držav EU po državi izvora v letu 2015

Povzeto in prirejeno po J. Wadsworth et al., Brexit and the Impact of Immigration on the UK, 2016, str. 4, slika 2.

2.2 Struktura priseljencev

Dokler je Velika Britanija še vedno članica EU, mora v skladu z zakonom EU zagotoviti prosto gibanje vsem državljanom EU na svojem območju. Prav tako bodo britanski državljanji še naprej uživali kot državljanji EU, kar velja vsaj do takrat, dokler ne bo Velika

Britanija izstopila iz EU. Zadnji razpoložljivi podatki kažejo, da je leta 2015 približno 1,3 milijona britanskih državljanov živel v drugih državah EU, medtem ko je približno 3,2 milijona državljanov EU živel v Veliki Britaniji. Prosto gibanje je ena izmed štirih svoboščin EU in je osrednjega pomena za državljanstvo EU. To je pravica vseh državljanov EU oziroma tistih, ki imajo državljanstvo katere od 28 držav članic (McGuinness & Hawkins, 2017).

V letu 2016 je bil prvi najpogostejši vzrok za selitev v Veliko Britanijo delo, drugi najpogostejši vzrok pa je bilo šolanje. Priseljenci v Veliki Britaniji so naseljeni predvsem v Londonu. Približno 37 % ljudi, ki so se rodili v tujini, živi v Londonu (Hawkins, 2017). Državljanji EU v delovni starosti so bistveno bolj zaposljivi kot njihovi angleški kolegi in pozitivno prispevajo k javnim financam v Veliki Britaniji (Begg & Mushövel, b. l.).

Tabela 2 prikazuje, kako so priseljenci iz drugih članic EU v povprečju bolje izobraženi kot njihovi angleški kolegi (prebivalci Velike Britanije s stalnim bivališčem), saj jih ima skoraj dvakrat več nekakšno obliko visokega šolstva. Med priseljenci iz EU je 43 % visokoizobraženih, medtem ko je med angleškimi rojaki 23 % visokoizobraženih. Pri šestnajstih letih pa izobraževanje zaključijo kar 44 % rojenih v Veliki Britaniji, medtem ko ga zaključijo le 15 % priseljencev iz EU.

Tabela 2: Starostna struktura izobraževanja za delovno sposobno prebivalstvo v Veliki Britaniji v letu 2015

Starost ob končanem izobraževanju v %:	Rojeni v Veliki Britaniji	Priseljenci iz EU	Priseljenci iz EU8	Vsi priseljenci
Več kot 21 let	23	43	36	45
Med 17. in 21. letom starosti	33	42	55	36
Manj kot 16 let	44	15	9	19
Vsi	100	100	100	100

Opomba: Delovno sposobno prebivalstvo so vsi posamezniki med 16. in 64. letom starosti. Priseljenci EU8 so priseljenci iz osmih vzhodnoevropskih držav (Češke, Estonije, Madžarske, Poljske, Litve, Latvije, Slovaške in Slovenije).

Povzeto in prirejeno po J., Wadsworth et al., Brexit and the Impact of Immigration on the UK, 2016, str. 4, tabela 1.

Da so priseljenci EU ne samo bolj izobraženi, ampak imajo tudi višji odstotek zaposlenih, kaže Tabela 3. 78,2 % priseljencev EU je zaposlenih, medtem ko je med njihovimi angleškimi kolegi (prebivalci, ki so se rodili v Veliki Britaniji) takih le 72,5 %. Če primerjamo brezposelnost, je pri njih in drugih prisotna skoraj v enakih odstotkih, medtem ko je ekonomsko neaktivnih, ki so rojeni v Veliki Britaniji, 16,5 %, priseljencev iz EU pa

11,6 %, tako da lahko tudi rečemo, da je manj verjetno, da bodo priseljenci EU brezposelni in ekonomsko neaktivni. To velja seveda tudi za priseljence osmih vzhodnoevropskih držav, ki so vstopile v EU 2004, saj je skoraj 82 % zaposlenih in brezposelnost med njimi je nižja kot pri rojenih v Veliki Britaniji.

Tabela 3: Delovno sposobno prebivalstvo (zaposleni, brezposelni, študentje in ekonomsko neaktivni) v Veliki Britaniji v letu 2015

% od:	Rojeni v Veliki Britaniji	Priseljenci iz EU	Priseljenci iz EU8	Vsi priseljenci
Zaposlenih	72,5	78,2	81,9	69,9
Brezposlenih	3,3	3,2	2,6	4,2
Študentov	7,7	7,1	5,1	7,6
Neaktivnih	16,5	11,6	10,5	18,3

Opomba: Delovno sposobno prebivalstvo so vsi posamezniki med 16. in 64. letom starosti. Priseljenci EU8 so priseljenci iz osmih vzhodnoevropskih držav (Češke, Estonije, Madžarske, Poljske, Litve, Latvije, Slovaške in Slovenije).

Povzeto in prirejeno po J., Wadsworth et al., Brexit and the Impact of Immigration on the UK, 2016, str. 5, tabela 2.

2.3 Vpliv priseljevanja

Vpliv priseljevanja iz EU na področju javnih financ in javnih služb kaže, da bodo javni izdatki na eni točki nižji, saj davkoplačevalci v Veliki Britaniji ne financirajo stroškov šolanja in zdravstvenega varstva odraslim priseljencem. Poleg tega obstajajo tudi razne analize, ki dokazujejo, da so priseljenci EU mlajši in seveda pripravljeni delati in ne izkoriščajo ugodnosti, ki jih država ponuja. Priseljenci iz EU pozitivno vplivajo na davčno blaginjo, saj plačajo več davkov, kot pa dobijo socialnih prispevkov. Priseljenci iz EU prinašajo dodatne vire, ki bi se lahko uporabili za povečanje izdatkov za lokalno zdravstvo in izobraževanje angleških rojakov. Z drugimi besedami bi to tudi pomenilo, da bi zmanjšanje priseljencev iz EU ustvarilo potrebo po večjem varčevanju, kar bi tudi upočasnilo rast gospodarstva zaradi zmanjšanja trgovine in naložb (Wadsworth et al., 2016).

Trg dela je le eno od področij, na katero vpliva naraščanje priseljevanja; med ostalimi pomembnimi učinki bi lahko našli še javne storitve, kot so zdravstvo in šola, bivanje in kriminal. V času velike gospodarske rasti je bila migracija vedno pomembna za zapolnitev vrzeli na trgu dela. Dokazi za trg dela v Veliki Britaniji kažejo, da se strah glede škodljivih posledic zaradi naraščanja priseljevanja v povprečju še ni uresničil (Wadsworth & Vaitilingam, 2014). Velika Britanija, Irska in Švedska so bile edine tri države, ki so takoj

omogočile prost pretok ljudi iz novih članic, ki so v EU vstopile leta 2004 (Lemos & Portes, 2008).

Trenutno so v Veliki Britaniji omejeni samo delovni vizumi za državljane izven EU, vendar če bo Velika Britanija zapustila EU, a bo želela obenem še vedno ostati članica Evropskega gospodarskega prostora, bo morala sprejeti neomejeno priseljevanje iz EU, kot sta storili Norveška in Švica. Če bi se priseljevanje iz EU zmanjšalo zaradi brexita, potem bi bilo treba sprejeti neke prilagoditve, kot je denimo trenutni sistem izdaje vizumov za priseljence, ki niso iz držav EU. Na letni ravni se podeli približno 55.000 vizumov samo diplomskim in podiplomskim delavcem ter omejeno število delovnih vizumov. To seveda pomeni, da bi bilo treba sprejeti odločitve za povečanje teh kvot in določiti skupine strokovnega znanja za prejem vizuma, kar bi pomenilo, da bi se močno zmanjšalo priseljevanje kvalificiranih delavcev iz EU in skoraj onemogočilo priseljevanje delavcev iz držav izven EU (Wadsworth et al., 2016).

Wadsworth in ostali (2016) pravijo, da podatki ene od anket kažejo, da je manj verjetno, da priseljenci iz EU prosijo za nadomestilo za brezposelnost, stanovanjske dajatve ali davčne olajšave. Eden od argumentov, ki je naklonjen brexitu, je tudi ta, da se bo v prihodnjih štirih letih povišala minimalna plača – za koliko, se še ne ve, saj je to odvisno od tega, kaj bodo ostale države naredile in seveda tudi od življenjskih stroškov v posamezni državi. Ena od pomanjkljivosti glede rezultatov na lokalnih območjih je, da izpustijo učinke priseljevanja na celotno gospodarstvo. S specializacijo in produktivnostjo bi tako priseljevanje dvignilo tudi nacionalne plače.

V razpravi glede referendumu o članstvu Velike Britanije v EU je bil pomemben argument strani, ki želi izstopiti, da jim brexit omogoča večjo kontrolo nad pretokom priseljencev iz preostalih držav EU. Mnogi so namreč zaskrbljeni, da visoke stopnje priseljevanja škodujejo delovnim mestom, plačam in kakovosti življenja. Velika Britanija bo lahko, ko bo zunaj EU, sama omejila priseljevanje iz ostalih držav članic EU, medtem ko se bodo tudi Britanci soočali z omejitvami pri priseljevanju v druge države članice EU. Zaradi omejitve te mobilnosti se bo Veliki Britaniji poslabšala tudi splošna blaginja (McGuinness & Hawkins, 2017).

Po izstopu bo vlada pridobila zmožnost za izvajanje drugačne migracijske politike, kjer ne bo pomembno, od kod delavci prihajajo, temveč bodo v ospredju predvsem njihove sposobnosti in poklic. Kakovost migracijske delovne sile bi se lahko dvignila s povečanjem učinkovitosti produktivnosti in priključitvijo delovne sile v določenih sektorjih, kjer je trenutno pomanjkanje. Migracijska politika pa ni edini način, kako bi brexit vplival na trg delovne sile. Velika Britanija bi se lahko tako osvobodila mnogih omejevalnih predpisov EU (Economic Impact of Brexit, 2016).

Čeprav se EU trenutno sooča s številnimi drugimi resnimi težavami, si morajo voditelji 27 držav članic vzeti čas za pogajanja za brexit. Na eni strani so pogovori, ki zajemajo sodelovanje pri varnostnih vprašanjih, dokaj fleksibilni. Ko pa gre za gospodarske zadeve, imajo Britanci velika pričakovanja. Vsi evropski voditelji imajo interes, da bi EU ohranila tesne gospodarske odnose z Veliko Britanijo, saj je to v korist vseh, vendar ne bodo sprejemali kompromisov, kot je ohranitev enotnega trga za ceno prostega pretoka ljudi (Grant, 2016).

3 POTEK BREXITA

3.1 Izid in analiza referendumu

Velika Britanija je imela 23. junija 2016 referendum o izstopu iz EU. Na Sliki 5 so prikazani argumenti za ohranitev članstva v EU in argumenti za izstop iz EU.

Slika 5: Argumenti za ohranitev članstva v EU in za izstop iz EU na podlagi dveh glavnih kampanj pred referendumom 23. junija 2016

Za ohranitev članstva v EU	 Trgovina	Za izstop iz EU
Velika Britanija se s članstvom izogne carinskim dajatvam pri izvozu v EU. 45 % britanskega izvoza gre v EU. Kot članica ima boljša izhodišča za trgovino zaradi velikosti EU.		Velika Britanija se bo lahko pogajala o novem sporazumu z EU. Lahko sklene nove sporazume z državami partnericami kot so Kitajska, Indija, ZDA.
	Proračun EU	
Čisti prispevek v proračun EU v višini 10 milijard britanskih funtov predstavlja le 0,6 % BDP-ja.		Izven EU Veliki Britaniji ne bo potrebno plačevati čistega prispevka v proračun EU in bo lahko denar namenila drugam.
	Predpisi	
Večina nacionalnih predpisov 28 članic se je strnilo in oblikovalo v en evropski standard. Velika Britanija se tako bori za boljšo pravno ureditev.		Izstop bo vrnil suverenost pri pravu o zaposlovanju, zdravstvu in varnosti.
	Priseljevanje	
Države izven EU in članice EU, ki trgujejo z EU imajo višjo stopnjo priseljevanja, kot pa Velika Britanija.		Velika Britanija lahko spremeni in blokira drag in nekontroliran sistem priseljevanja iz EU.
	Vpliv	
Na mednarodnih pogajanjih je velika Britanija predstavljena dvakrat - preko zunanjega sekretarja in preko visokih predstavnikov EU.		Velika Britanija ima malo vpliva znotraj EU. Lahko bo ponovno zasedla sedeže v mednarodnih institucijah in močnejše vplivala na prosto trgovino in sodelovanje.

Za izstop iz EU je glasovalo 51,9 % udeležencev, za članstvo v EU pa 48,1 %. Skupno je glasovalo 72,2 % prebivalcev Velike Britanije. Wales je glasoval za izstop iz EU, Škotska in Severna Irsko pa sta glasovali proti izstopu iz EU.

Tabela 4 prikazuje rezultat referendumu, ki je pokazal, da je družba, ki je imela vprašanja glede članstva EU in priseljevanja, postala deljena geografsko glede na socialni status in starostno skupino. Kampanja, ki je bila za izstop iz EU, je bila v zadnjih tednih pred referendumom močno osredotočena na priseljevanje, kjer so imeli največjo podporo (West Midlands – 59,3 %, East Midlands – 58,5 %, North East – 58 %, Yorkshire in Humber – 57,7 %, Eastern England – 56,5 %). Najmočnejšo podporo je torej imela v skupnostih, ki so bolj ekonomsko ogrožene od povprečja, kjer je povprečna stopnja izobrazbe nižja in so lokalni prebivalci večinoma belopoltni. Ta območja so bila zelo stroga do tistih, ki so zagovarjali ohranitev članstva (Goodwin & Heath, 2016).

Tabela 4: Število glasov na referendumu 23. junija 2016 po regijah v Združenem kraljestvu

% glasov po regijah	Izstop iz EU	Ohranitev članstva v EU
England:		
West Midlands (2.962.862)	59,3	40,7
East Midlands (2.508.515)	58,8	41,2
North East (1.340.698)	58,0	42,0
Yorks. & Humberside (2.739.235)	57,7	42,3
East England (3.328.983)	56,5	43,5
North West (3.665.945)	53,7	46,3
South West, vključno z Gibraltarjem (3.172.730)	52,6	47,4
South East (4.959.683)	51,8	48,2
London (3.776.751)	40,1	59,9
Wales (1.626.919)	52,5	47,5
Northern Ireland (790.149)	44,2	55,8
Scotland (2.679.513)	38,0	62,0
United Kingdom (33.551.983)	51,9	48,1

Vir: R. Lea, *Post-Brexit trading options for the UK*, 2016, str. 1, tabela 1.

Prvi dogodek po uradni razglasitvi rezultatov je bil odstop britanskega premiera Davida Camerona. Pogovori takoj po referendumu pa so tekli o 50. členu Lizbonske pogodbe (angl. *Article 50 of the Lisbon Treaty*), ki je bil podpisan leta 2009. 50. člen Lizbonske pogodbe ureja izstop iz EU in bo v primeru izstopa Velike Britanije iz EU tudi prvič uporabljen. Omenjeni člen pravi, da se lahko vsaka država članica v skladu s svojimi

pravili odloči za izstop iz EU. Država članica, ki želi izstopiti, mora najprej obvestiti Evropski svet. O pogojih za odhajajočo državo tako odloča preostalih 27 članic EU. V dveh letih po izstopu je treba v skladu s 50. členom skleniti sporazum o izstopu, ki se je že zgodil marca 2017. Nekateri napovedujejo, da bodo sama pogajanja o izstopu trajala tudi do šest let (Vovk, 2016).

Uspeh kampanje za izstop na referendumu junija 2016 je bil verjetno najpomembnejši dogodek v evropski politiki v zadnjih dveh desetletjih (Colantone & Stanig, 2016). Vsak glas pri kampanji za izstop bi lahko razumeli kot glas proti globalizaciji. Deleži glasov za izstop so bili višji v osrednjem in severnem delu Anglije, ki ju je deindustrializacija najhujše prizadela in kjer so povprečni dohodki stagnirali. London, ki je edino veliko globalno mesto v Veliki Britaniji, je imel visok delež glasov proti izstopu iz EU. Milijoni proizvodnih delavcev so izgubili dobro plačana in varna delovna mesta in niso nikoli pridobili nazaj podobnega statusa delovnega mesta (Coyle, 2016).

Britanski trg je zelo pomemben za nekatere države in malo manj za druge. EU kot celota absorbira približno polovico izvoza Velike Britanije, medtem ko je Velika Britanija načeloma majhen trg za EU. Sedaj se nagiba predvsem k uvozu industrijskega blaga in izvozu storitev. Za mnoge manjše države so neposredne tuje investicije zanemarljive v obeh smereh. Za nekatere druge so pomembne v obe smeri, kar velja predvsem za Luksemburg, Irsko in Nizozemsko. Za nekatere največje države (Nemčija, Francija, Španija) neposredne tuje investicije iz Velike Britanije v veliki meri presegajo neposredne investicije v Veliko Britanijo (Wyplosz, 2016).

3.2 Potek pogajanj

Na neformalnem srečanju decembra 2016 so se voditelji 27 držav članic dogovorili o postopku pogajanj. Prva točka je sprožitev 50. člena Lizbonske pogodbe z obvestilom Evropskemu svetu glede izstopa iz EU. Voditelji preostalih članic so nato morali sprejeti smernice, ki vključujejo načela in splošni položaj za pogajanja, ki se lahko še posodabljajo v okviru samih pogajanj (Brexit, 2017).

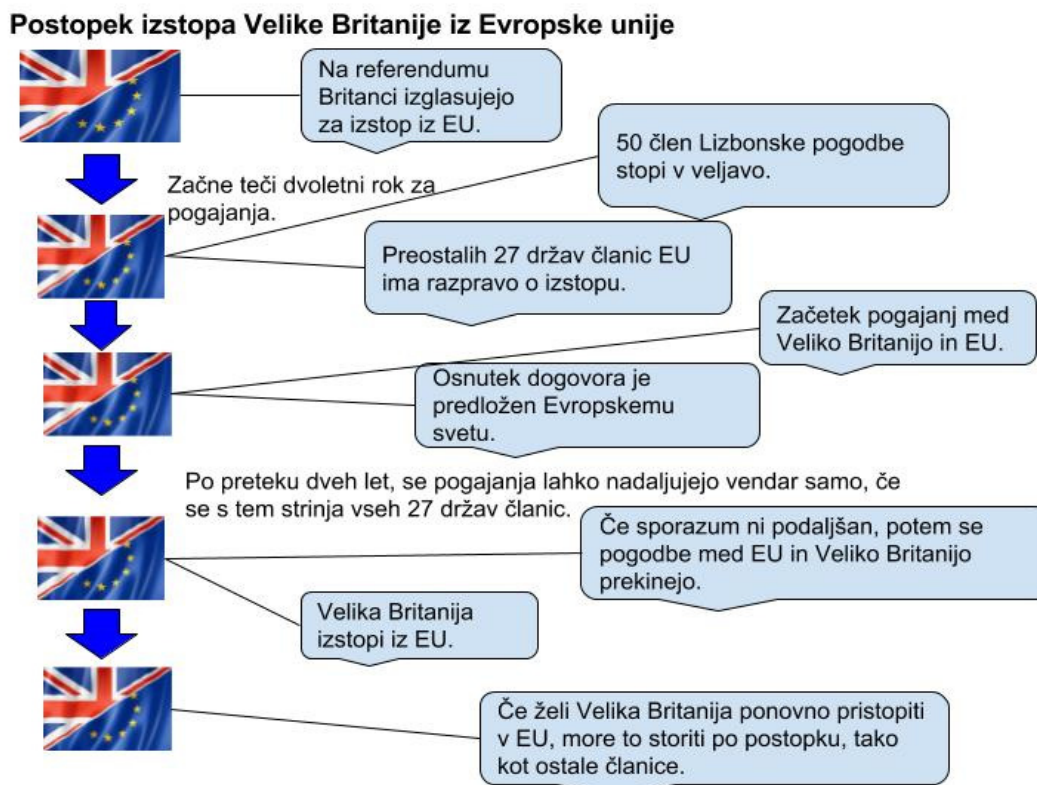
Velika Britanija in Evropska komisija, ki zastopa EU, se strinjata, da bodo pogajanja vodili po naslednji pogajalski strukturi (Terms of Reference for the Article 50 TEU negotiations, 2017):

- pogajalski krogi bodo sestavljeni iz plenarnih zasedanj in pogajalskih skupin;
- plenarnim pogajalskim sejam morajo sopedredovati vodje in koordinatorji, ki so v celoti odgovorni za vodenje pogajalskega procesa in zagotovijo potrebna navodila;
- določene so bile začetne pogajalske skupine na temo pravic državljanov, finančnih poravnjav in ostalih vprašanj o ločevanju, poleg tega se je še začel dialog o Irski in Severni Irski pod vodstvom koordinatorjev;

- glavni zavezanci pri pogajanju se lahko odločijo še za dodatne delovne skupine in podskupine;
- vsak krog pogajanj lahko zajema samo javne uradnike obeh strani.

Pogajalski krogi se bodo načeloma organizirali enkrat na štiri tedne, razen če se bo soglasno določilo kako drugače. Pogajalci se lahko med seboj srečujejo, da po potrebi pripravijo pogajanja. Besedila pogajanj, ki so namenjena za razpravo v katerem koli pogajalskem krogu, je treba deliti najmanj en teden prej. Okvirni datumi sej pogajanj so bili vnaprej dogovorjeni. Prva seja pogajanj je bila 19. junija 2017, druga seja je bila 17. julija 2017, tretji krog pogajanj je bil 28. avgusta 2017, četrti krog je bil 18. septembra 2017 in peti krog bo 9. oktobra 2017. Uradna delovna jezika, ki se uporabljata med pogajanja in za delovne dokumente, sta angleščina in francoščina. Obe strani bosta obravnavali pogajalske dokumente v skladu s svojo zakonodajo (Terms of Reference for the Article 50 TEU negotiations, 2017). Slika 6 prikazuje postopek izstopa Velike Britanije iz EU.

Slika 6: Postopek izstopa Velike Britanije iz Evropske unije

Pogajanja so se uradno začela 19. junija 2017, ko je britanski sekretar David Davis prispel v Bruselj, da bi se pogajal o brexitu z evropskim glavnim pogajalcem Michaelom Barnierom. Pogajalske direktive zajemajo štiri glavna področja. Prva prednostna naloga je

zaščita statusa in pravic državljanov ter njihovih družin, državljanov EU v Veliki Britaniji in državljanov Velike Britanije v EU. Poročilo komisije tudi jasno določa, da je treba najprej doseči sporazum o načelih finančne poravnave, preden je mogoče preiti na drugo fazo pogajanj (Brexit, 2017).

3.3 Pogajalska izhodišča

3.3.1 Pogajalska izhodišča Velike Britanije

Pismo Therese May nakazuje, da so načela brexita opisana v Beli knjigi z dne 2. februarja 2017, kjer je navedeno, da želi Velika Britanija oblikovati novo strateško partnerstvo z EU vključno z ambicioznim sporazumom o prosti trgovini ter tudi ambiciozne proste trgovinske odnose v svetu. Z mednarodnega trgovinskega vidika je izbira Velike Britanije glede izstopa izjemna, saj je izstop tako velikega območja proste trgovine zagotovo zmanjšanje trgovine v Veliki Britaniji (Brakman et al., 2017).

Drugi krog pogajanj je potekal sredi julija 2017 in je po oceni Davida Davisona prinesel pozitivne rezultate. Njihov cilj je predvsem zagotoviti dogovor, ki deluje v vseh delih države, ter redno obveščati parlament in javnost o poteku pogajanj. Že od prvega kroga pogajanj je Velika Britanija objavila svoj pristop k državljanskim pravicam (David Davis' closing remarks at the end of the second round of EU exit negotiations in Brussels, 2017).

3.3.2 Pogajalska izhodišča Evropske unije

Predsednik Evropskega sveta Donald Tusk je dejal, da bo skupnost 27 držav članic še naprej ostala združena in odločna ter da je prva prednostna naloga zmanjšati negotovost za državljane, podjetja in države članice zaradi odločitve Velike Britanije. Voditeljem je bil 31. marca 2017 poslan osnutek smernic za pogajanja. Izredno zasedanje Evropskega sveta z ostalimi 27 članicami je potekalo 29. aprila 2017, kjer so govorili o končnih smernicah pogajanj (Statement by the European Council (Art. 50) on the UK notification, 2017).

Za začetek pogajanj je pooblaščen Svet za splošne zadeve (angl. *General Affairs Council*), ki sprejme pogajalske smernice o vsebini in podrobnosti institucionalne ureditve. To se lahko spreminja in dopolnjuje ves čas pogajanj. Svet bo imenoval Evropsko komisijo kot pogajalko EU, ki se bo pogajala v imenu 27 članic. Evropska komisija je izbrala Michela Barniera za glavnega pogajalca. Slednji bo poročal voditeljem držav in Svetu ter redno obveščal Evropski parlament glede pogajanj. Svet in njegove podporne službe bodo poskrbeli, da bodo pogajanja potekala v skladu s smernicami, določenimi z EU27. V teh pogajanjih bo Unija delovala kot eno pri ohranitvi svojih interesov (Brexit, 2017).

50. člen določa, da se lahko Unija na podlagi smernic, ki jih je določil Evropski svet, pogaja in sklene sporazum z državo, ki želi zapustiti EU. S tem določa način njenega

izstopa, pri čemer upošteva njene prihodnje odnose z Unijo. Datum začetka veljavnosti sporazuma o izstopu mora biti najpozneje do 30. marca 2019, razen če Evropski svet po dogovoru z Veliko Britanijo soglasno odloča, da se to obdobje podaljša v skladu s 50. členom. Dogovor med Veliko Britanijo in Unijo je lahko dokončen šele takrat, ko bo Velika Britanija postala tretja država (European Commission, 2017).

V skladu s smernicami Evropskega sveta bodo naslednja načela veljala za pogajanja o urejenem izstopu za predhodne in pripravljalne razprave o prihodnjem odnosu (European Commission, 2017):

- sporazum bo moral temeljiti na ravnovesju med obveznostmi in pravicami ter zagotoviti enake konkurenčne pogoje;
- ohranjanje celovitosti enotnega trga izključuje sodelovanje, ki temelji na pristopu vsakega sektorja posebej;
- nečlanica Unije, ki nima enakih obveznosti kot članica, ne more imeti enakih pravic in ugodnosti kot članica;
- udeležba na enotnem trgu zahteva sprejetje vseh štirih svoboščin;
- pogajanja z Veliko Britanijo bodo potekala enotno, torej v skladu z načelom, da nič ni dogovorjeno, dokler ni vse dogovorjeno, tako da se posameznih postavk ne more rešiti ločeno;
- Unija bo stopila k pogajanjem z enotnega stališča, izključno po poti, ki je določena v smernicah Evropskega sveta in pogajalskih direktivah, saj ne bo nobenih ločenih pogajanj med posameznimi članicami in Veliko Britanijo;
- pri odločanju bo moral sporazum spoštovati tako avtonomijo Unije kot tudi vlogo Sodišča EU.

4 KRATKOROČNI UČINKI PO REFERENDUMU

4.1 Gibanje neposrednih tujih investicij

Neposredne tuje investicije (angl. *Foreign Direct Investment*) oziroma mednarodne neposredne naložbe so del kapitalskega dela na plačilni bilanci. So finančni koncept, zato niso iste kot investicijski odhodki osnovnih sredstev. Zajemajo različne oblike naložb, tako da statistiko merita dva pojma – zaloga oziroma stanje in tokovi. Investicijska zaloga meri skupno knjigovodsko vrednost naložbe po državi na koncu določenega obdobja. Tokovi običajno merijo letno raven neto naložb (Allen & Dar, 2016).

Neposredne tuje investicije (v nadaljevanju NTI) zvišujejo nacionalno produktivnost in s tem tudi proizvodnjo ter plače. Multinacionalna podjetja tako prinašajo v državo boljše tehnološko znanje in know-how, s čimer neposredno zvišajo proizvodnjo pri poslovanju.

NTI spodbujajo tudi domača podjetja k izboljšanju, in sicer predvsem zaradi povečanja konkurenčnosti (Dhingra et al., 2016a).

Potencialne koristi vhodnih neposrednih tujih investicij lahko razdelimo v tri kategorije (Beck, 2016):

- priliv tujega kapitala lahko zniža obrestne mere;
- tuja podjetja lahko svojim delavcem plačujejo višje plače v primerjavi s podjetji v domači lasti;
- tuje naložbe lahko spremljajo vrhunska tehnologija in vodstvene sposobnosti.

Zaradi brexita bo Velika Britanija vsekakor manj privlačna za NTI in če bo izgubila dostop do enotnega trga, bodo nižji prilivi NTI nedvomno neizogibni, kar bo zmanjšalo dotok novih idej in znanj v Veliko Britanijo. To bo vsekakor oslabilo investicije v osnovna sredstva, zmanjšalo izvozne zmogljivosti, inovacije in produktivnost v daljšem obdobju. Kakovost vodenja je višja v tujih multinacionalkah v Veliki Britaniji kot pa v domačih podjetjih, vendar se bo zaradi brexita zmanjšala in prav tako bodo oškodovane organizacijske učinkovitosti in produktivnost (Dhingra et al., 2016a).

Ker bo Velika Britanija postala manj privlačna za NTI, se bodo nekateri prilivi NTI preusmerili v ostale države EU in države, ki niso članice EU. Tuja podjetja, ki so v predelovalnem sektorju, bodo raje vlagala v članice EU, da si tako zagotovijo dostop do enotnega trga in imajo tako zagotovljeno varnost pri trgovinskih odnosih z državami, ki niso članice (Kierzenkowski et al., 2016).

Enaka izguba tujih investicij se lahko zgodi tudi v finančnem sektorju, saj je možnost izvoza finančnih storitev v EU zmanjšana zaradi izgube pravic do enotne bančne licence oziroma pravice do opravljanja finančnih storitev na območju EEA. Enotna bančna licenca temelji na načelu vzajemnega priznavanja in usklajevanja ukrepov varnega in skrbnega poslovanja ter pomeni, da ima evropska finančna institucija, ki jo je pooblastil njen domači organ, pravico ustanoviti podružnico ali opravljati storitve v kateri koli drugi članici EEA, in sicer brez potrebe po pridobitvi drugih licenc ali nadaljnjih dovoljenj. V evropskih institucijah in njihovih uradnih dokumentih se uporablja angleški izraz "passporting". Nekaterne finančne institucije so že napovedale, da bodo bo brexitu ponovno preučile obseg njihovih pristojnosti v Veliki Britaniji (Understanding equivalence and the single passport in financial services Third-country access to the single market, 2017).

Dhingra in ostali (2016a) navajajo tri razloge, zakaj utegnejo NTI pasti po izstopu Velike Britanije iz EU:

1. Velika Britanija na enotnem trgu predstavlja privlačno izvozno platformo za multinacionalke, saj pri izvozu ne prinaša potencialno velikih stroškov carinskih in necarinskih ovir v ostalo EU.
2. Multinacionalke imajo zapletene dobavne verige in veliko koordinacijskih stroškov med sedežem podjetja in lokalnimi podružnicami, kar je težje upravljati, če Velika Britanija ni v EU. Sestavni deli bodo tako predmet različnih predpisov in stroškov, medtem ko bo prenos osebja znotraj podjetja težji zaradi strožjega nadzora migracij.
3. Negotovost v obliki prihodnjih trgovinskih sporazumov med Veliko Britanijo in EU bi lahko prav tako zmanjšala neposredne tuje investicije.

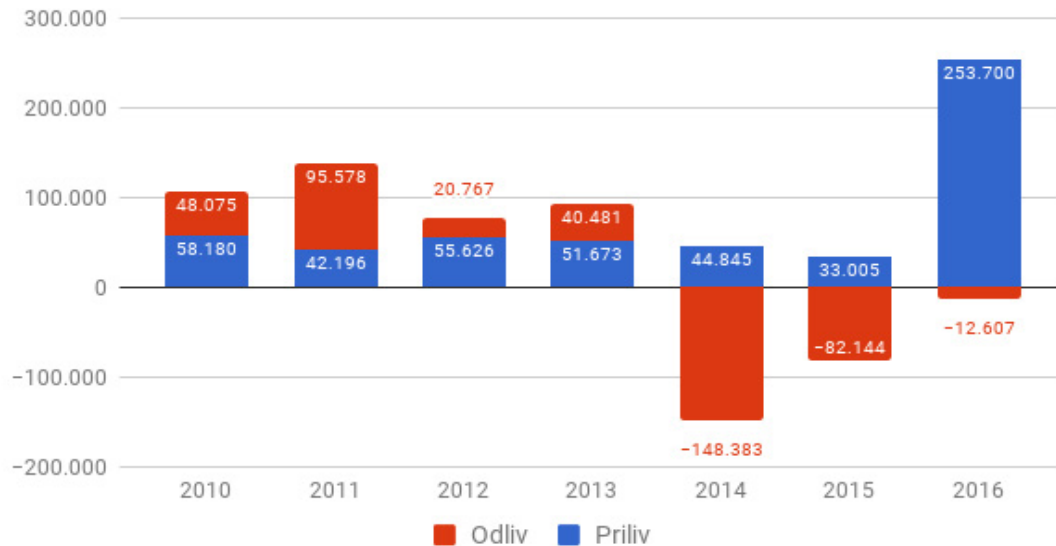
Za tuje investitorje je Velika Britanija privlačna predvsem zato, ker prinaša enostaven dostop do enotnega trga EU. Po izstopu iz EU bodo predvsem višji stroški trgovanja, zaradi česar bi se posledično zmanjšale tudi tuje investicije. Članstvo v EU je povečalo NTI za 28 %. Zelo konzervativna je tudi ocena, da bo padec NTI v naslednjem desetletju za 22 %, v realnem dohodku pa za 3,4 %. Povečanje NTI ima tako velik pozitiven vpliv na rast bruto domačega proizvoda, še posebej za državo, kot je Velika Britanija, ki ima visoko razvit finančni sektor (Dhingra et al., 2016a).

Dhingra in ostali (2016b) navajajo, da so se stroški pri trgovanju med članicami EU zniževali 40 % hitreje kot pa trgovinski stroški med drugimi državami v OECD. Po brexitu tako Velika Britanija ne bo imela koristi od morebitnih prihodnjih znižanj teh stroškov znotraj EU. Padec v trgovini pa vpliva tudi na druge države, saj so vse države članice EU po brexitu v slabšem položaju. Največ seveda izgubijo države, ki trenutno najbolj trgujejo z Veliko Britanijo.

Dostop do enotnega trga je glavni dejavnik pri utrjevanju vloge Velike Britanije kot mednarodnega finančnega centra. Glavne primerjalne prednosti finančnega sektorja so predvsem tradicija, prilagodljiva regulacija, raznolikost izdelkov, človeški kapital in jezik. Čeprav je Velika Britanija zunaj skupne evropske valute, je še vedno največja igralka za transakcije v evrih v EU. Če pogledamo tri glavna področja (trgovino, NTI, finance), lahko trdimo, da je Veliki Britaniji zelo koristila vključitev EU, tako da bo imela po izstopu verjetno velike izgube, kar bo vidno pri bistveno povečanih posledicah pri trgovini, NTI in finančnih integracijah (Campos & Coricelli, 2015).

EU je pomemben vir za NTI za britansko gospodarstvo. Leta 2013 je EU predstavljala 43 % vhodnih NTI v Veliko Britanijo, vendar se prilivi v zadnjih letih zmanjšujejo, saj več naložb prihaja od držav nečlanic (Campos & Coricelli, 2015). Slika 7 prikazuje priliv in odliv neposrednih tujih investicij v Veliko Britanijo od leta 2010 do 2016, kjer je vidno, da je bilo v letu 2016 več prilivov NTI kot leta prej, čeprav se je sredi leta Velika Britanija odločila, da bo izstopila iz EU.

Slika 7: Priliv in odliv neposrednih tujih investicij v milijonih USD v Veliki Britaniji od leta 2010 do 2016

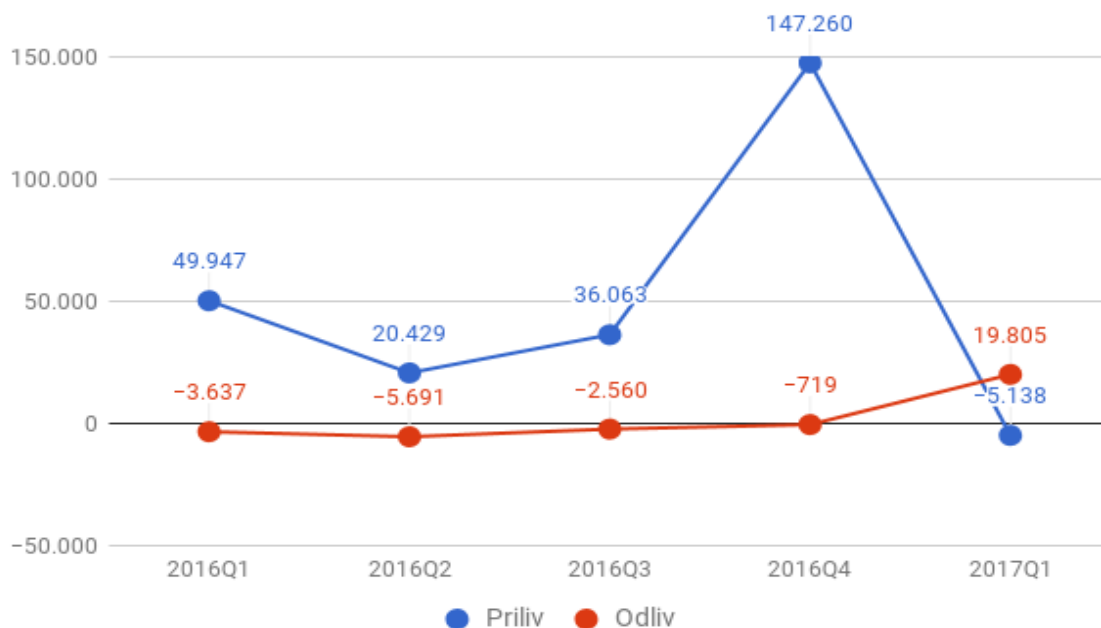

Povzeto in prirejeno po Organisation for Economic Co-operation and Development, *Foreign Direct Investment – FDI inflows and outflows, 2017*.

Velika Britanija bo imela še naprej dobre prometne povezave, močno pravno državo in angleški jezik, saj te dejavniki pomagajo pojasniti, zakaj je toliko uspešnejša pri privabljanju vhodnih NTI, ki zajemajo skoraj 28 % vseh naložb v Evropo (EU in zunaj EU) v letu 2014 (Economic Impact of Brexit, 2016).

Močan padec funta kot posledica referendumu in zaupanja tujih vlagateljev v prihodnjo gospodarsko rast v Veliki Britaniji lahko ključno vpliva na NTI. Slika 8 natančno prikazuje priliv in odliv neposrednih tujih investicij v Veliki Britaniji v mesecih pred in po referendumu o izstopu. Čeprav obstajajo številne špekulacije o samih investicijah v prihodnje v Veliko Britanijo, lahko sedaj vidimo, da je bilo v zadnjem četrtletju leta 2016 več tujih investicij kot mesece pred referendumom. To verjetno pomeni, da so bile odločitve o večini naložb, ki so bile opravljene v letu 2016 narejene že pred leti.

Slika 8: Priliv in odliv neposrednih tujih investicij v milijonih USD v Veliki Britaniji v letu 2016 in prvem četrletju 2017 (v mesecih pred in po brexitu)

Povzeto in prirejeno po Organisation for Economic Co-operation and Development, Foreign Direct Investment- FDI inflows and outflows, 2017.

Weale (2016) ocenjuje, da članstvo v EU vpliva na dvig britanskega BDP za okoli 10 %. Ta ocena se nanaša na leta pred hitrim priseljevanjem iz srednje Evrope in je predstavljena kot povečanje dohodka na prebivalca. Zaradi povečanja so 2,25 odstotne točke pripisali povečanim deležem tujih naložb v Veliki Britaniji. Vse ostalo je prišlo zaradi povečane konkurence, ki sili britanska podjetja, da postanejo učinkovitejša in povečajo specializacijo ter tako dosežejo še boljše učinkovitost. Učinek konkurence prinaša del koristi, tako da imajo britanska podjetja zunaj EU manj pritiska glede boljše učinkovitosti.

4.2 Gibanje tečaja britanskega funta

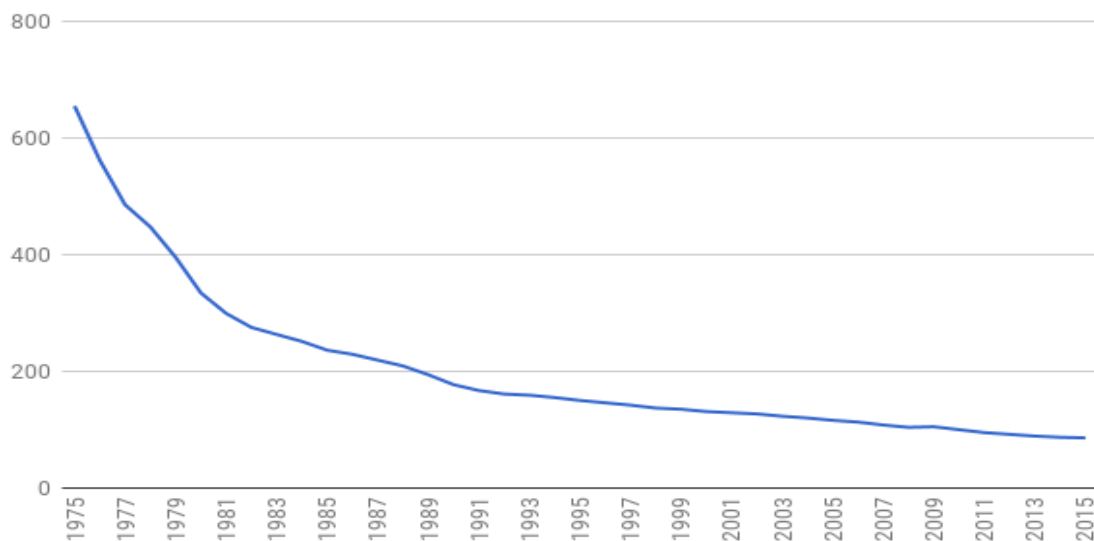
Centralna banka Velike Britanije je Bank of England. Britanski funt je četrta najbolj trgovana valuta na svetu in obenem najstarejša valuta, ki je danes še vedno v uporabi, kot tudi ena izmed najbolj pogosto preračunanih valut. The Falkland Islands, Gibraltar in Saint Helena so še vedno vezani na britanski funt. Začetki funta segajo v leto 760, ko se je prvič predstavil kot srebrni peni, ki se je širil po anglosaksonskem kraljestvu. Leta 1158 se je spremenila oblika in namesto čistega srebra so bili novi kovanci iz 92,5 % srebra in tako so postali znani kot Sterling Pound. Srebrni peniji so bili tako edini kovanci, ki so se uporabljali v Angliji do uvedbe šilinga leta 1487 in dve leti zatem še funta (British Pound, 2017).

Prvi zapiski papirja so bili uvedeni leta 1694, pri čemer je bila njihova pravna podlaga preklon iz srebra v zlato. Bank of England, ena od prvih centralnih bank na svetu, je bila ustanovljena leto pozneje, torej leta 1695. Vsi zapiski papirja so bili napisani lastnoročno do leta 1855, ko je banka začela tiskati celotne zapiske. V začetku 20. stoletja je več držav začelo vezati svoje valute v zlato. Zlat standard je bil tako ustvarjen, kar je omogočilo konverzijo med valutami različnih držav. Velika Britanija je uradno sprejela zlati standard leta 1816. Britanski funt ni bil uporabljen le v Veliki Britaniji, temveč je krožil skozi kolonije britanskega imperija (British Pound, 2017).

Ko je britansko gospodarstvo začelo upadati, je ameriški dolar zrastel. Leta 1940 je bil funt vreden 4,03 ameriškega dolarja. Leta 1949 je funt devalviral za 30 % in nato se je leta 1967 zgodila še druga devalvacija. Britanski funt je doživel številne vzpone in padce. Velika Britanija se je leta 1990 pridružila evropskemu mehanizmu menjalnih tečajev, čeprav se je dve leti pozneje tudi umaknila. Za nadzor obrestnih mer je tako leta 1997 postala odgovorna Bank of England (British Pound, 2017).

Kupna moč funta je v zadnjih dvajsetih letih zelo padla, kar je tudi vidno na Sliki 9, kjer je prikazano gibanje kupne moči britanskega funta v penijih od leta 1975 do 2015. Gibanje kupne moči meri vrednost valute, kjer se primerja, koliko je bila vredna včasih in koliko je danes.

Slika 9: Gibanje kupne moči britanskega funta v penijih od 1975 do 2015

Povzeto in prirejeno po Office for National Statistics, Purchasing Power of the Pound, 2017.

Glasovanje za brexit je nedvoumno ustvarilo negotovost in nestanovitnost trga, še zlasti negotovost za London, ki je največje finančno središče EU. Eno izmed vprašanj, s katerimi

se sooča finančni sektor v Veliki Britaniji, je zagotovo pravica do opravljanja finančnih storitev na območju EEA. Drugo vprašanje se nanaša na fleksibilno zaposlovanje v Londonu ter učinek bančne donosnosti širše po Evropi. Trenutno imajo banke s sedežem v EU, pravico ustanoviti podružnice in opravljati čezmejne dejavnosti v ostalih članicah EU. Vsekakor je veliko vprašanje, ali se bodo te pravice ohranile kot posledica izhodnih pogajanj. Ključno vprašanje je, ali bo London še naprej privlačen kot finančno središče, saj je bil vedno privlačen zaradi jezika, velikosti in medsebojne povezanosti različnih vidikov finančnega centra ter prilagodljivosti trga dela (Jackson, 2016).

Banka Anglije (angl. *Bank of England*) je velikokrat opozorila, kakšno tveganje za gospodarstvo in finančne trge predstavlja brexit. V letu 2016 so institucionalni vlagatelji zavarovali svojo izpostavljenost funta in prav tako je naraslo povpraševanje po delnicah Velike Britanije. Edina opazna sprememba pri obnašanju na valutnih trgih je, da so nekateri investitorji povečali zavarovanje pred tveganji in se tako zavarovali pred depreciacijo funta (Metcalf, 2016).

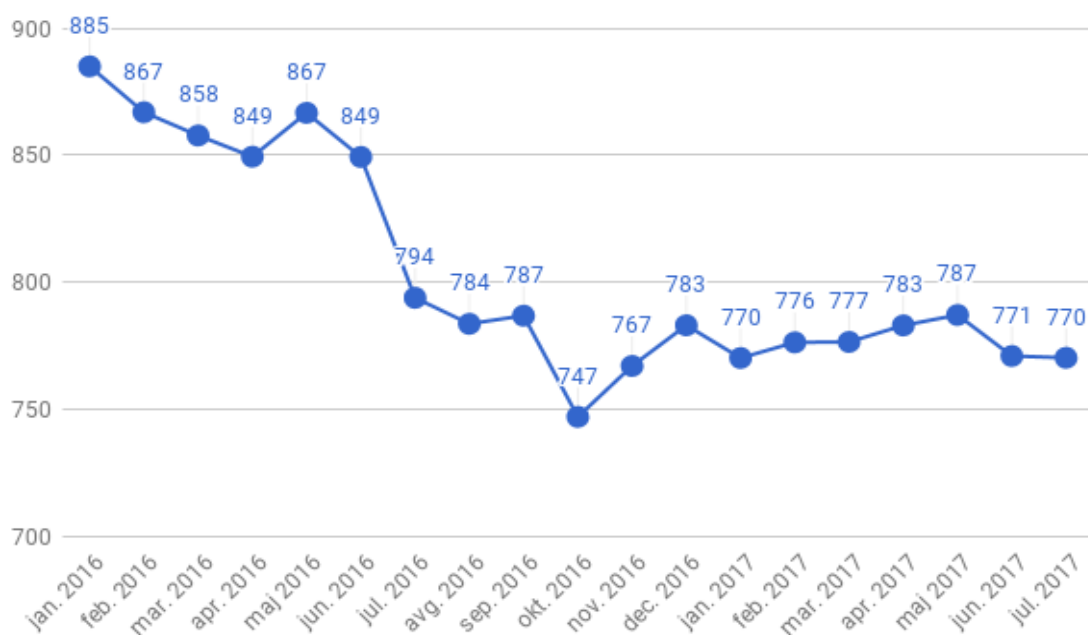
Če sodimo po referendumu, obstajajo dobri razlogi za pričakovanje nenavadnega gibanja deviznih tečajev (Gerlach, 2016). Glasovanje za izstop iz EU bo – vsaj po besedah Bena Broadbenta, namestnika guvernerja monetarne politike – pripeljalo do velikega padca tečaja britanskega funta. Ena od posledic je zagotovo rast uvoznih cen in pritiska na realni dohodek gospodinjstev. Ob prelomu leta je potrošnja v maloprodaji že realno padla zaradi vpliva brexita. Novejši padec funta je opazen odziv na izid referenduma. Zdi se tudi, da se je devizni trg odločil, da bodo posledice negativne. Najboljša razlaga za amortizacijo v očeh trga pri izstopu je ta, da bo izvoz težji in dražji. Britanski funt je po referendumu močno padel in je kljub trdi moči porabe od takrat ostal na rekordno nizki ravni. Najverjetnejša razlaga je, da devizni trg meni, da ko se bo dejansko zgodil izstop, se bodo povečali stroški v menjalnem sektorju (Broadbent, 2017).

Razvrednotenje funta je doseglo to, da je nepremičninski trg Velike Britanije postal zelo privlačen za tuje vlagatelje. Šibka valuta je tako pritegnila val tujih naložb na trgu nepremičnin. V letu 2015 so na britanskem trgu transakcijske dejavnosti tujih investitorjev predstavljale 48 % in v letu 2016 51 %, kar bi lahko šteli kot posledico gibanje valute. Investicijski prilivi iz ZDA so z 32 % v letu 2017 padli na 17 %. Zasebni vlagatelji so se na razvrednotenje funta odzvali bolj kot institucije in svetovni upravljavci premoženja in kot rezultat so tako postali pomembnejše gonilo gospodarske klime cen in trga (Fingar, 2017).

Referendum je imel takojšnji učinek na trg vrednostnih papirjev in valuto. Efektivna vrednost britanskega funta se je od začetka avgusta 2015 do dneva referenduma v juniju znižala za 7,3 % (Massey, 2016). Potrditev, da je Velika Britanija na referendumu izbrala izstop iz EU, je poslala funt na najnižjo raven po letu 1985. V noči referenduma je vrednost britanskega funta v primerjavi z ameriškim dolarjem padla za 11 %. Funt je začel nato gladko padati vse od oktobra 2016, ko je Theresa May napovedala začetek uradnega

izstopa iz EU konec marca 2017 (Rodionova, 2017). Slika 10 prikazuje mesečni povprečni indeks efektivnega tečaja funta od januarja 2016 do junija 2017. Po referendumu je vrednost funta močno padla – od marca 2016 do marca 2017 je padla za dobrih 10 %.

Slika 10: Mesečni povprečni indeks efektivnega tečaja funta od januarja 2016 do junija 2017

Opomba: Januar 2005 = 100.

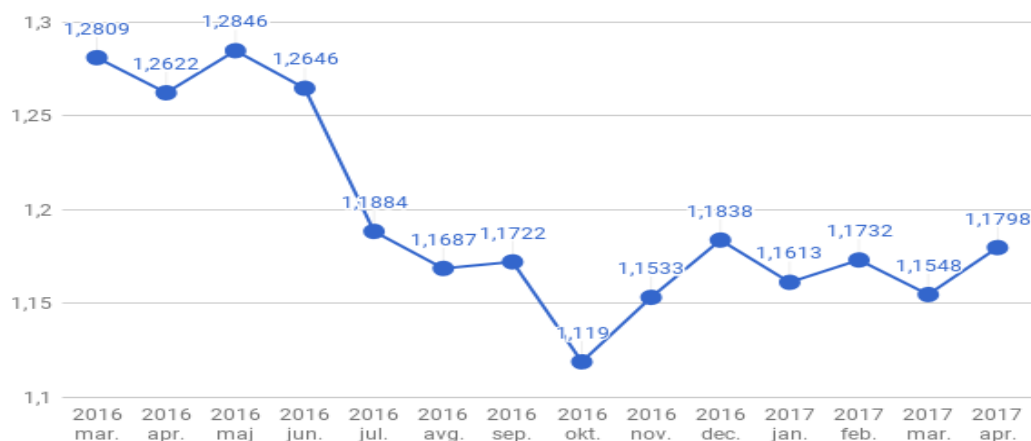
Povzeto in prirejeno po Bank of England, Monthly average Effective exchange rate index, Sterling (Jan 2005 = 100), b.l.

Na gibanje deviznih tečajev vpliva veliko dejavnikov, eden izmed njih pa je zagotovo gospodarska rast. Hitra rast vodi do rasti menjalnega tečaja, medtem ko valute držav, ki rastejo počasneje kot ostale, izgubljajo vrednost. Pogoji menjave so merilo, koliko lahko Velika Britanija kupi od ostalega sveta v zameno za to, kar proizvaja (Dhingra & Sampson, 2017). Ključnega pomena je to, da poslabšanje pogojev menjave naredi Veliki Britaniji večjo škodo, čeprav je BDP nespremenjen, kar pomeni, da si lahko v Veliki Britaniji privoščijo, da kupujejo manj za zameno za svoj izvoz. Lahko rečem, da ima menjalni tečaj občutno negativne posledice, ki jih je povzročil brexit, in če gledamo kratkoročno, funt ne bo tako kmalu spet pridobil na vrednosti.

Konec aprila 2017 je bil funt 13 % nižji v primerjavi z ameriškim dolarjem in 9 % nižji v primerjavi z evrom kot na dan referenduma. Sliki 11 in 12 tako prikazujeta primerjavo deviznega tečaja funta z evrom in ameriškim dolarjem v obdobju enega leta. Slika 11 prikazuje povprečje menjalnega tečaja funta in evra v obdobju od marca 2016 do aprila

2017. Marca 2016 je bila vrednost 1 evra enaka 1,2809 funta v primerjavi z marcem 2017, ko je ta vrednost padla na 1,1548.

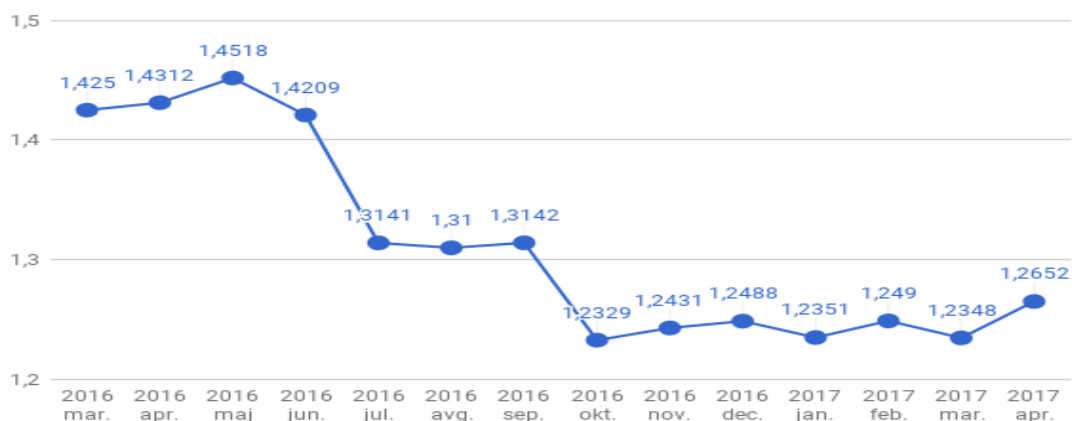
Slika 11: Povprečje menjalnega tečaja britanski funt–evro v obdobju od marca 2016 do aprila 2017

Povzeto in prirejeno po Office for National Statistics, Exchange rates for euro monthly average - sterling euro, 2017.

Slika 12 prikazuje povprečje menjalnega tečaja funt – ameriški dolar v obdobju od marca 2016 do aprila 2017, kjer je vidno, da je v mesecu, ko je bil referendum, funt močno padel v primerjavi z ameriškim dolarjem. V zadnjih nekaj mesecih je stanje povprečja isto.

Slika 12: Povprečje menjalnega tečaja britanski funt–ameriški dolar v obdobju od marca 2016 do aprila 2017

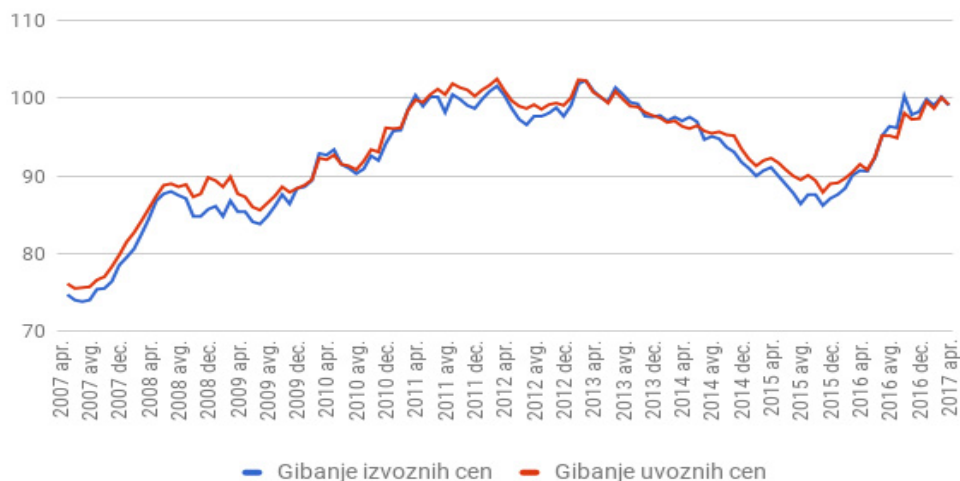

Vir: Povzeto in prirejeno po Office for National Statistics, Exchange rates for euro monthly average - sterling euro, 2017.

V skladu s teoretičnimi pričakovanji bi morala nedavna depreciacija funta povečati izvozno in proizvodnjo konkurenčnost, saj lahko spremembe v vrednosti valute države, če vse ostalo ostane enako, povečajo konkurenčnost izvoznih cen. Če se Velika Britanija odloči uvoziti vse v dolarjih in izvažati vse v funtih, bo depreciacija funta povzročila, da bi izvoz iz Velike Britanije postal konkurenčnejši, uvoz pa dražji. Pričakuje se, da bodo izvozne cene padle in se bodo uvozne cene zvišale, če bodo zabeležene v funtih. V praksi bo seveda učinek spremembe funta zapletenejši. Velik delež izvoza in uvoza v Veliki Britaniji se trguje v tuji valuti.

Slika 13 prikazuje gibanje izvoznih in uvoznih cen blaga v Veliki Britaniji, kjer je vidno, da če bi spodnjo sliko primerjali z gibanjem britanskega funta, bi videli, da se uvozne in izvozne cene blaga znižajo, kar sovpada z vrednostjo funta. Kljub rahlemu dvigu funta v aprilu 2017 je funt v primerjavi z aprilom 2016 še vedno nižji za okoli 9,5 %.

Slika 13: Gibanje izvoznih in uvoznih cen blaga v britanskih funtih v Veliki Britaniji od aprila 2007 do aprila 2017

Opomba: 2013 = 100

Povzeto in prirejeno po Office for National Statistics, UK trade in goods export and import price indices, 2017.

Lahko bi rekli, da ima Velika Britanija korist od članstva v EU, saj je s članstvom v EU pozitivno vplivala na razvoj finančnega sektorja. Dostop do enotnega trga EU pa je s tem prispeval k okrepitvi položaja Velike Britanije kot vodilnega mednarodnega finančnega centra, saj je London že tradicionalno glavno središče za izmenjavo deviznih transakcij. Od začetka leta 1990 se je delež deviznih poslov v Veliki Britaniji močno povečal, in sicer zajema od 25 % do več kot 40 % svetovnega trga. V letu 2013 je bilo pri dnevnom poslu tujih valut za več kot 6 milijard dolarjev, kar je predstavilo največji znesek skupnih

globalnih finančnih transakcij. Čeravno ameriški dolar prevladuje, predstavlja evro še vedno tretjino transakcij na deviznem trgu. Velika Britanija je pridobila delež v tuji valuti predvsem na račun glavnih članic evroobmočja, tj. Nemčije in Francije, vendar nekaj tudi na račun Švice (Campos & Coricelli, 2015).

4.3 Trgovinski sporazumi in gibanje trgovinskih tokov

Narava trgovinskih tokov in prostotrgovinskih sporazumov se je v zadnjih 25 letih radikalno spremenila. Najbolj je opazna rast števila prostotrgovinskih sporazumov, in sicer z 51 v letu 1990 na 279 v letu 2015. Današnji trgovinski sporazumi so vsebinsko globlji v smislu, da sedaj zajemajo veliko področij, ki presegajo carinske ukrepe, kot so določila na področju trgovine s storitvami, investicije, konkurenco in zaščito pravic intelektualne lastnine (Mulabdic et al., 2017).

Učinki brexita še zdaleč niso jasni. Če to pomeni zapustiti carinsko unijo EU, bi Veliki Britaniji to omogočilo, da prvič po vstopu leta 1973 nadaljuje svojo trgovinsko politiko. Članice EU imajo skupno trgovinsko politiko in jih tako EU zastopa pri vseh mednarodnih trgovinskih sporazumih. Zapustitev carinske unije EU bi bila začetek dolgoletnih trgovinskih pogajanj za Veliko Britanijo. Neodvisna trgovinska politika predstavlja izzive in priložnosti. Najpomembnejše je doseči nov sporazum o ekonomskih odnosih z EU. Poleg tega Velika Britanija kot članica EU sodeluje v trgovinskih sporazumih EU z državami nečlanicami EU. Sedaj se bo morala ponovno pogajati o teh sporazumih. Omenjena pogajanja bodo vsekakor trajala mnogo let in bodo imela pomembno vlogo pri oblikovanju njene gospodarske prihodnosti (Dhingra & Sampson, 2016).

Po brexitu bo Velika Britanija postala neodvisna na tem področju, tako da bo lahko sklepala svoje trgovinske sporazume s preostalim svetom. To svobodo bi lahko uporabila pri iskanju novih trgovinskih sporazumov z državami, kot so ZDA, Indija in Kitajska. Ne bo ji treba sprejemati kompromisov z ostalimi državami članicami glede pogajanj pri novih trgovinskih sporazumih. Vendar bo po drugi strani morala sprejeti stroške, povezane z izvajanjem trgovinskih pogajanj. Ker je Velika Britanija manjša od EU, bo imela tako manjšo pogajalsko moč pri sklepanju in pogajanju o novih trgovinskih sporazumih (Dhingra et al., 2016).

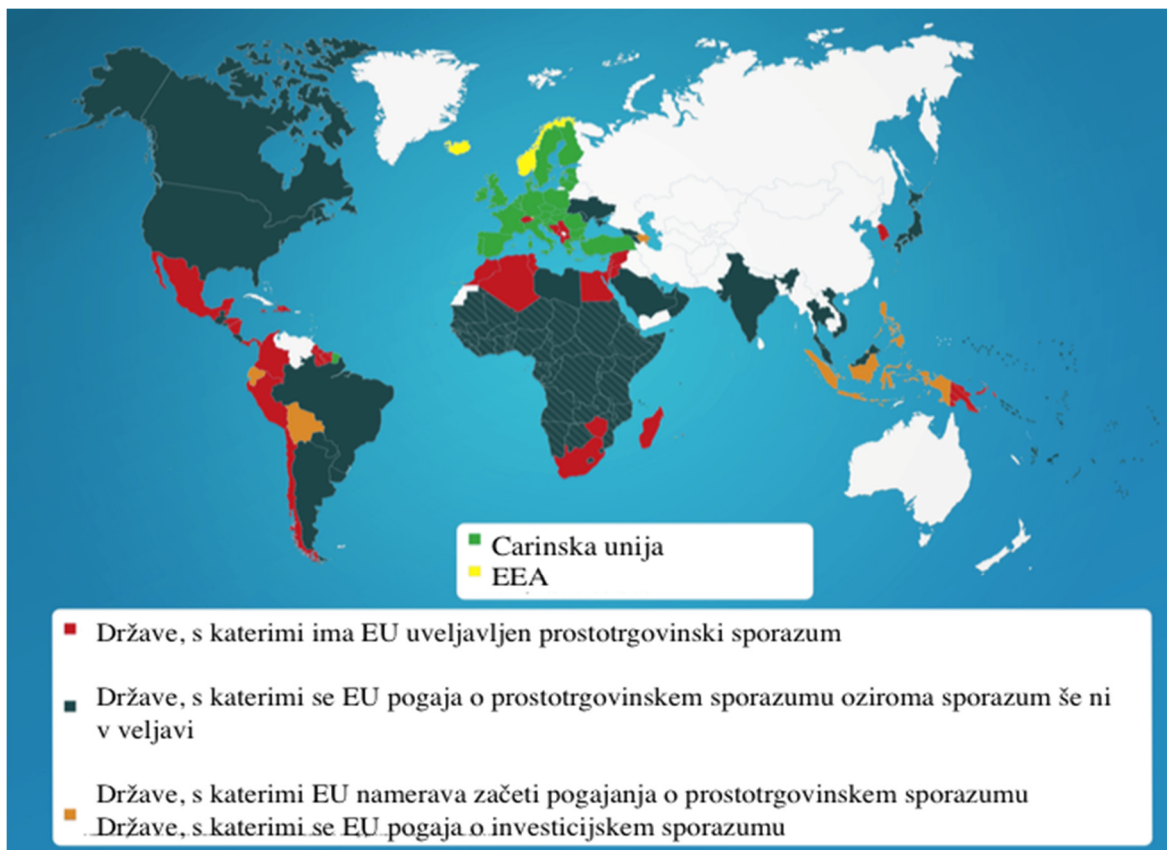
Samson (2016) pravi, da ima razumevanje namena trgovinskih sporazumov neposredne posledice za potek trgovinskih pogajanj. V pogajanjih v okviru Svetovne trgovinske organizacije velja načelo vzajemnosti, ki zahteva, da vse države med pogajanja dosežejo enakovredne koncesije. Enakovrednost se običajno razlaga tako, da izid pogajanj ne bi smel vplivati na trgovinske bilance držav.

Trgovinski sporazumi vključujejo številne sočasne spremembe politike, zaradi česar je težko analizirati njihove gospodarske posledice. Glede na to, da Velika Britanija zadnjih 40

let ni sodelovala pri trgovinskih sporazumih, ima trenutno zelo malo pogajalskih zmogljivosti (Dhingra & Samson, 2016).

Slika 14 prikazuje pregled vseh prostotrgovinskih sporazumov EU s tretjimi državami in nadalje z državami, ki so v procesu pogajanj z EU, ter tudi z državami, s katerimi namerava EU začeti pogajanja.

Slika 14: Pregled prostotrgovinskih sporazumov EU s tretjimi državami, uveljavljenimi državami ter državami v procesu pogajanj

Vir: European Commission, 2013.

EU se z ZDA pogaja glede novega sporazuma o prosti trgovini in z Japonsko o sporazumu glede gospodarskega partnerstva. Če Velika Britanija zapusti EU, ne bo imela koristi od drugih sporazumov o prosti trgovini, ki jih bo EU pridobila s pogajanja v prihodnosti (Dhingra, Ottaviano & Sampson, 2015). Obstajajo tri vrste trgovinskih sporazumov z EU (Hrovatin et. al, 2017):

- sporazumi o carinski uniji (prizadevanje za odstranitev carinskih dajatev med članicami in vzpostavitev skupne carinske tarife do tretjih držav);

- pridružitveni sporazumi, stabilizacijski sporazumi, prostotrgovinski sporazumi in sporazumi o ekonomskem partnerstvu (prizadevanje za odstranitev ali znižanje carinskih tarif na medsebojno trgovino);
- kooperacijski in partnerski sporazumi (zagotovitev splošnega okvirja za razvoj bilateralnih ekonomskih odnosov in ne spreminjanje carinskih tarif).

V zadnjih dvajsetih letih se je EU pogajala za številne sporazume o prosti trgovini, ki vsebujejo carinska znižanja, ukrepe liberalizacije, povezane z necarinskimi ovirami, storitvami trgovine in javnimi naročili, in varstva pravic intelektualne lastnine. Ekonomska teorija tudi predvideva, da sporazumi o prosti trgovini nižajo trgovinske ovire na uvoženo blago, kar vodi do potrošnikovih ugodnosti zaradi večje ponudbe izdelkov, višje kakovosti izdelkov in nižjih cen obstoječih izdelkov. EU vpliva na pravila in predpise, ki urejajo enotni trg EU, kar pomeni, da četudi bi Velika Britanija po brexitu ohranila popoln dostop do enotnega trga, bi bila v enakem položaju, kot je sedaj Švica, saj bi morala za izvoz spoštovati predpise EU, vendar ne bi imela vpliva, ko bi se sprejemala pravila o enotnem trgu (Dhingra, Ottaviano & Sampson, 2015).

Tabela 4 prikazuje strukturo zunanje trgovine v Veliki Britaniji v letu 2015. V izvozu blaga članice EU predstavljajo manjši delež kot preostali svet. Enako bi lahko rekli za izvoz storitev, ki je znotraj EU predstavljal 39 %, medtem ko je bil izven EU (preostale države sveta) 61 %. Velika Britanija iz držav EU uvozi več blaga kot iz preostalih držav, medtem ko je uvoz storitev večji iz ostalih držav kot znotraj EU.

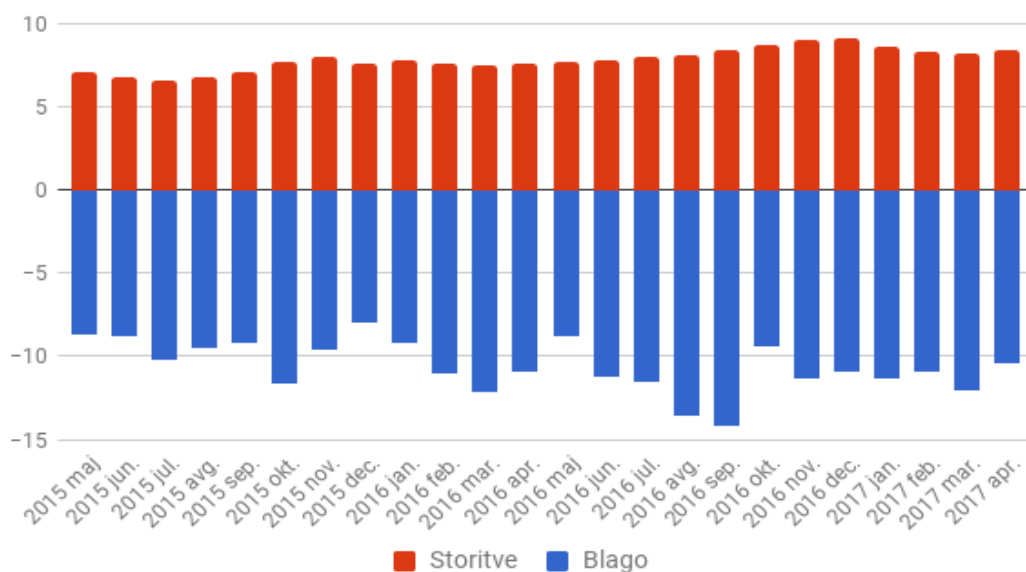
Tabela 4: Izvoz in uvoz blaga in storitev Velike Britanije v letu 2015 (v odstotkih)

v %:	Izvoz blaga	Izvoz storitev	Uvoz blaga	Uvoz storitev
EU	47	39	54	49
Ostali svet	53	61	46	51
Skupaj	100	100	100	100

Povzeto in prirejeno po Brexit: The options for trade, 5th Report of Session 2016–17, str. 8, tabela 3.

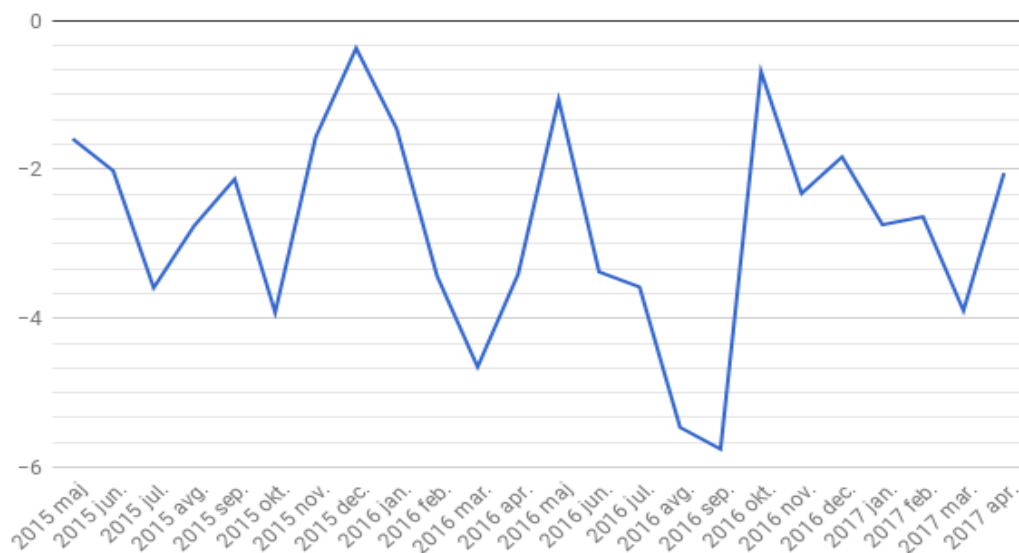
Primanjkljaj v menjavi blaga in storitev se je aprila 2017 zmanjšal na 2,1 milijarde funta, kar prikazujeta Slika 15 in Slika 16. Med marcem in aprilom 2017 se je skupni trgovinski primanjkljaj (blaga in storitev) zmanjšal za 1,8 milijarde funtov.

Slika 15: Zunanjetrgovinska bilanca blaga in storitev Velike Britanije od maja 2015 do aprila 2017 v milijardah funtov

Povzeto in prirejeno po Office for National Statistics, Balance of UK trade, 2017.

Slika 16: Skupna trgovinska bilanca v Veliki Britaniji od maja 2015 do aprila 2017 v milijardah funtov

Povzeto in prirejeno po Office for National Statistics, Balance of UK trade, 2017.

5 MOŽNI SCENARIJI IN UČINKI BREXITA

Sedaj, ko so se Britanci odločili zapustiti EU, britanska vlada v grobem razmišlja o naslednjih možnih scenarijih, ki so prikazani tudi v Tabeli 5:

- postati članica Evropskega gospodarskega prostora, kot država, ki ni članica EU;
- postati članica carinske unije EU;
- podpisati sporazum o prosti trgovini z EU;
- trgovati v skladu s pravili Svetovne trgovinske organizacije, ki trguje z EU na osnovi klavzule največje ugodnosti.

Tabela 5: Možni okviri za prihodnje trgovinske odnose

Namen določb	Evropski gospodarski prostor (angl. <i>European Economic Area</i>)	Carinska unija (angl. <i>Custom Union</i>)	Sporazum o prosti trgovini (angl. <i>Free Trade Agreement</i>)	Svetovna trgovinska organizacija (angl. <i>World Trade Organization</i>)
Trgovina na enotnem trgu	Polno članstvo enotnega trga na področju storitev, vendar delni dostop do trga z blagom.	Skoraj polno članstvo v trgovini z blagom, vendar brez dostopa do trga s storitvami.	Odvisno od področja in obsega sporazuma o prosti trgovini.	Temelji na seznamu koncesij EU v okviru Svetovne trgovinske organizacije, ki se uporablja na podlagi klavzule države z največjimi ugodnostmi.
Udeležba v carinski uniji EU	Ne.	Da.	Ne.	Ne.
Sprejem načela za prosto gibanje oseb	Da.	Ne.	Ne.	Ne.
Prispevki v proračun	Da.	Ne.	Ne.	Ne.
Avtonomija nad trgovinsko politiko	Da, čeprav ne more spremeniti standardov in predpisov.	Ne, čeprav lahko FTA zahteva tiste vidike, ki niso zajeti v dogovor o carinski uniji.	Da.	Da.

Opomba: Klavzula država z največjimi ugodnostmi v Svetovni trgovinski organizaciji opozarja na načelo, da člani ne morejo razlikovati med ostalimi članicami Svetovne trgovinske organizacije. Če se odobrijo nižje dajatve na uvoz določenega izdelka, se mora to odobriti tudi za vse ostale članice.

Povzeto in prirejeno po Brexit: the options for trade, 5th Report of Session 2016–17, str. 6.

5.1 Evropski gospodarski prostor (angl. European Economic Area)

Evropski gospodarski prostor združuje vse države članice EU in še tri države Evropskega združenja za prosto trgovino (angl. *European Free Trade Area*): Norveško, Islandijo in Lihtenštajn. Ustanovljen je bil s sporazumom EEA, ki je začel veljati 1. januarja 1994 in omogoča tem trem državam, da skoraj v celoti sodelujejo na enotnem trgu (European Free Trade Agreement, b.l.). Čeprav so vse tri države EEA, ki niso članice EU, del enotnega trga na področju storitev, vključno s finančnimi storitvami, niso del carinske unije EU. Članice EEA, ki niso članice EU, imajo avtonomijo za pogajanje o prosti trgovini s tretjimi državami bodisi samostojno bodisi v okviru Evropskega združenja za prosto trgovino (v nadaljevanju EFTA). Te države morajo v svojo nacionalno zakonodajo vnesti vso zakonodajo EU o enotnem trgu, ki vključuje zakonodajo o varstvu potrošnikov, pravo o družbah, varstvo okolja in socialno politiko. Sporazum EEA pa ne zajema skupne kmetijske in ribiške politike, pravosodnih in notranjih zadev ali ekonomske in monetarne unije (Brexit: The options for trade, 2016–17).

Sporazum zajema štiri temeljne svoboščine, ki zagotavljajo enake pravice in obveznosti enotnega trga za države članice EU in članice EEA: prost pretok ljudi, prost pretok blaga, prost pretok storitev in prost pretok kapitala.

5.1.1 Prost pretok ljudi

Prost pretok ljudi je temeljno načelo 45. člena Pogodbe o delovanju Evropske unije. Državljeni imajo tako pravico: iskati delo v drugi državi EU, kjer lahko delajo, ne da bi potrebovali delovno dovoljenje, tam lahko prebivajo, lahko ostanejo tudi po prenehanju delovnega razmerja in so deležni enake obravnave kot državljani v zvezi z dostopom do zaposlitve, delovnih pogojev in vseh drugih socialnih ter davčnih ugodnosti. Državljeni EU imajo lahko tudi nekatere zdravstvene in socialne ugodnosti, ki jih prenesejo v državo, kjer iščejo delo (Free Movement – EU nationals, 2016).

Državljeni EU lahko uveljavljajo svoje pravice do prostega gibanja v dveh pogledih: prvič kot državljani EU in drugič kot delavci. Vsi državljani EU imajo pravico do bivanja v drugi članici EU za obdobje treh mesecev brez kakršnih koli zahtev (razen veljavne osebne izkaznice ali potnega lista). Po treh mesecih se nato že začnejo upoštevati določeni pogoji, ki se razlikujejo glede na status državljanca EU; kot primer vzemimo, če gre za status študenta ali delavca. Tisti, ki se odločijo, da uveljavijo svojo pravico do prostega gibanja, so zaščiteni pred diskriminacijo pri zaposlovanju na podlagi državljanstva. Državljeni, ki živijo nepretrgano 5 let v drugi državi članici EU, lahko samodejno dobijo pravico za stalno bivališče v tej državi. Zakonodaja o priseljevanju v Veliko Britanijo je za priseljence, ki niso državljani ene izmed držav EU, veliko bolj omejena (McGuinness & Hawkins, 2017).

Delavci EU imajo pravico delati v kateri koli državi članici EU, odpotovati v katero koli državo članico EU kot iskalci zaposlitve in živeti v kateri koli državi članici EU ter pri tem tudi zahtevati nekaj koristi iz naslova zaposlitve. Splošno načelo prepovedi diskriminacije na podlagi državljanstva velja za vse štiri temeljne svoboščine, vendar je to načelo še posebej pomembno za prosto gibanje oseb, saj tako državljani in delavci EU ne morejo biti diskriminirani glede dostopa do priložnosti, delovnih pogojev ali dostopa pravic na podlagi njihovega državljanstva. Članstvo enotnega trga je pogosto povezano s popolnim dostopom vseh štirih svoboščin in načelom prostega pretoka oseb. V poročilu vlade pred referendumom glede alternative članstva je bilo, da je eden od možnih modelov za izstop iz EU tudi ta, da bi bili Britanci v zameno za popoln dostop proste trgovine enotnega trga EU v ključnih industrijskih panogah Velike Britanije pripravljeni sprejeti prost pretok ljudi (Brexit: The options for trade, 2016–17).

5.1.2 Prost pretok blaga

Prost pretok blaga je zavarovan z odpravo carin in količinskih omejitev. Pravica do prostega pretoka blaga s poreklom v državah članicah in blaga iz tretjih držav, ki so v prostem prometu iz tretjih držav, je še eno izmed temeljnih načel Pogodbe o delovanju EU. Prvotno je bil prost pretok blaga obravnavan kot del carinske unije med državami članicami pri odpravi carin, količinskih omejitev, enakovrednih ukrepov ter vzpostavitve skupne zunanje tarife za skupnost. Pozneje je bil poudarek na odpravi vseh ostalih ovir za prost pretok blaga z namenom oblikovanja notranjega trga oziroma območja brez notranjih mej, v katerem se lahko blago premika tako svobodno kot na nacionalnem trgu (Free movement of goods, 2016).

Prost pretok blaga, ki ga ureja carinska unija, je sestavni del enotnega trga. Carinska unija se nanaša na dogovor med državami za odpravo carin in omejitev pri pretoku blaga znotraj svojih meja in se dogovarja o skupni zunanji carini za vso blago, ki je uvoženo iz držav zunaj svojih meja. Carinska unija EU je bila vključena v Pogodbo o ustanovitvi evropske gospodarske skupnosti (angl. *Treaty of European Economic Community*) leta 1957. Danes je zapisana v 28. členu Pogodbe o delovanju EU (angl. *Treaty on the Functioning EU*). EU vključuje carinsko unijo, ki zajema vso blagovno menjavo in vključuje prepoved carinjenja med državami članicami pri uvozu in izvozu ter sprejetje skupne carinske tarife v odnosu s tretjimi državami (Brexit: The options for trade, 2016–17).

Tako carinska kot necarinska ovira vplivata na trgovino z blagom. Necarinske ovire so pomembne pri trgovini z blagom, ki vključuje izravnalne in protidampinške dajatve, prostovoljne izvozne omejitve, subvencije, ki ustvarjajo podlago za izgubo podjetij, ter razne tehnične ovire za trgovino. Pri necarinskih ovirah je EU odpravila notranje količinske omejitve, kot so kvote pri izvozu in uvozu, ter prepovedala kakršne koli nacionalne ukrepe, ki se lahko štejejo, da imajo enak učinek. Vsako blago, ki je uvoženo v EU, mora vsebovati vso predpisano formalnost v zvezi s poreklom, da se lahko ugotovi,

kje so bili blago in njihovi deli proizvedeni, s čimer se lahko zagotovi pravilni obračun carine. Uvoženo blago in tudi blago s poreklom v EU mora biti v skladu z EU standardi in predpisi za varnost proizvodov, ki se preverjajo na zunanjih mejah EU. Blago, ki je v skladu z vsemi uvoznimi formalnostmi, lahko prosto kroži znotraj EU (Brexit: The options for trade, 2016–17).

5.1.3 Prost pretok storitev

Storitve so ključnega pomena za gospodarstvo EU, saj predstavljajo več kot 70 % njenega BDP. Evropska komisija želi, da se odstranijo ovire za podjetja, ki želijo ponuditi čezmejno storitev, in da se jim olajša poslovanje. Temeljni načeli, ki urejata enotni trg za storitve, sta svoboda za ustanovitev podjetja v drugi državi EU in svoboda opravljanja in sprejemanja storitev v drugih državah EU, kot je tista, kjer je podjetje ustanovljeno. Polno izvajanje storitev pomeni: odstraniti birokratske ovire in poenostaviti ustanavljanja ponudnikov storitev doma in v tujini, poenostaviti čezmejno opravljanje storitev v drugih državah članicah, okrepiti pravice prejemnikov storitev (zlasti potrošnikov) in zagotoviti lažji dostop do širšega obsega storitev (Single Market for Services, 2016).

Bolj kot blagovna menjava so necarinske ovire tiste, ki vplivajo na trgovino s storitvami v povezavi s tem, kako je izvedena storitev opravljena na drugem ozemlju. Necarinske ovire, ki vplivajo na trgovino s storitvami, vključujejo: subvencijo, ki ustvarja podlago za izgubo podjetij, tehnične ovire za trgovino in ovire za vzpostavljanje in omogočanje storitev. Slednja je predvsem pomembna, saj mora biti proizvajalec prisoten na istem območju, kjer jo uporablja potrošnik. Mnogi trdijo, da je enotni trg s storitvami manj integriran kot trg z blagom. Osebe ali podjetja imajo pravico za začasno izvajanje storitev čez mejo v različnih državah članicah. Prost pretok storitev daje pravico osebam, da se lahko zaposlijo v drugi državi kot samozaposleni ali da lahko podjetja ustanovijo svoje podružnice ali hčerinske družbe. Zagotavlja se tudi pravna podlaga za države članice za priznanje enakovrednih kvalifikacij za poklice iz vse EU (Brexit: The options for trade, 2016–17).

5.1.4 Prost pretok kapitala

Kapital se lahko giba brez omejitev med državami članicami ter med državami članicami in tretjimi državami za namen investicije ali plačila. Obstaja nekaj širokih izjem za zaščito integritete nacionalnih davčnih sistemov in drugih zaščitnih ukrepov za preprečitev pretoka kapitala v izjemnih okoliščinah za obdobje treh mesecev (Brexit: The options for trade, 2016–17). Za evropske državljane pomeni prost pretok kapitala sposobnost izvesti številne transakcije (odpiranje bančnih računov v tujini, nakup delnic v tujih podjetjih, vlaganje, kjer je najboljši donos, nakup nepremičnin v drugi državi), za podjetja pa pomeni sposobnost vlaganja v druga evropska podjetja in dvigniti denar, kjer je ceneje (Capital movement, 2017).

Čezmejni pretok kapitala zajema neposredne tuje investicije, nepremičninske naložbe ali nakupe, naložbe v vrednostne papirje (delnice, obveznice, menice, vzajemne sklade), odobritev in dodelitev posojil in kreditov ter drugih postopkov v finančnih institucijah, vključno z osebnim kapitalom. Prost pretok kapitala je najširše področje vseh svoboščin, saj je edina svoboda, ki presega meje notranjega trga EU in vključuje kapitalske tokove med državami EU ter drugod po svetu (Capital movement, 2017). Članice EEA plačujejo tudi pristojbino, da so lahko del enotnega trga. To storijo tako, da prispevajo sredstva za regionalni razvoj EU in prispevajo k stroškom programov v EU, v katerih sodelujejo (Dhingra & Sampson, 2016).

Cilj prostega pretoka kapitala omogoča odprte, konkurenčne in učinkovite evropske finančne trge in storitve. Za državljane je to možnost za odprtje bančnih računov, nakup delnic tujih podjetij in nakup nepremičnin v drugih državah članicah EU. Za podjetja pa to pomeni predvsem vlaganja v druga tuja evropska podjetja, pri katerih lahko sodelujejo pri upravljanju. Enotni trg tako omogoča, da lahko podjetja svobodno ustanovijo in upravljajo storitev v drugih državah članicah EU (European Single Market, 2017).

Čeprav je bila Velika Britanija že članica EEA s svojim članstvom v EU, bi se morala sedaj kot nečlanica EU prvo pridružiti EFTA, da bi nato ponovno postala članica EEA. Sporazum določa, da je nemogoče, da si član EEA, če nisi član v EU ali član v EFTA. Velika Britanija bi lahko to naredila na podlagi treh različnih pogodb in sporazumov: podpisa EFTA, kjer so vse štiri članice (Norveška, Lihtenštajn, Islandija in Švica) pogodbene stranke, dogovora o mehanizmu nadzora v EEA in dogovora o sodišču EFTA, ki ima tri države nečlanice EU v EEA kot pogodbene stranke. Če se Velika Britanija pridruži EFTA, ni jasno, ali lahko ostane članica EEA, če je njen umik iz EU sovpadal z družitvijo v EFTA ali če bi se morala ponovno pridružiti EEA po vstopu v EFTA (Brexit: The options for trade, 2016–17).

Švica ni v Evropskem gospodarskem prostoru, vendar ima sklenjene številne dvostranske sporazume z EU, ki ji omogočajo vsaj nekaj dostopa do enotnega trga. Tako kot Norveška mora sprejeti vse predpise za tiste dele enotnega trga, v katerih sodeluje, s čimer omogoča prost pretok delovne sile. Seveda ima koristi pri nižjem fiskalnem prenosu sredstev v EU, po drugi strani pa nima proste trgovine s storitvami z EU, kar bi pomenilo za Veliko Britanijo pomanjkljivost v gospodarstvu, ki ima primerjalno prednost na področju storitev (Dhingra et al., 2016b).

V prvem možnem scenariju, tako imenovanem mehkem brexitu, bi Velika Britanija še vedno imela dostop do enotnega trga in bi bila še vedno predmet večine okoljskih predpisov, vendar z omejeno možnostjo, da oblikuje vsebino enotnega trga. Člani EEA naj bi skupaj komentirali določbe EU, vendar delovanje teh procesov ni skladno. Veliko se jih nagiba k temu pristopu, saj bi tako Velika Britanija ostala z EU v tesnem odnosu z obstoječimi ureditvami. Velika Britanija potemtakem ne bi bila več članica EU in bi s tem

tudi izgubila sedeže v Evropskem svetu. S tem bi seveda izgubila svoje evropske poslance in evropsko komisarko, vendar bi imela neoviran dostop do evropskega enotnega trga (McKeown & Starritt, 2016).

Blago in storitve, s katerimi bi trgovali s preostalimi članicami iz EU, bi bili tako brez carin in tudi finančna podjetja bi ohranila svojo pravico za prodajo storitev in delovanje v ostalih članicah EU. Države, ki se že poslužujejo takih sporazumov, so Norveška, Islandija in Lihtenštajn, ki niso države EU, vendar imajo dostop do enotnega trga, ki je del Evropskega gospodarskega prostora. V zameno morajo te države plačevati proračun v EU in sprejeti štiri svoboščine glede prostega pretoka blaga, storitev, kapitala in ljudi. Mehki brexit bi pomenil, da Velika Britanija sprejme štiri svoboščine, ki bi vključevale stalen pretok dela in selitev državljanov v Veliko Britanijo (McKeown & Starritt, 2016).

Enotni trg nudi svojim članom pozitivne priložnosti, da sodelujejo, vendar ima seveda tudi negativne plati. Prosti pretok blaga brez carin je koristen predvsem za izvoznike in potrošnike na trgu, ki prodajajo in kupujejo izdelke iz drugih držav članic EU. Po referendumu pa se glede izstopa Velike Britanije iz EU pojavljajo argumenti za in proti nadaljnjemu članstvu oziroma dostopu do enotnega trga. V avgustovskem poročilu Inštituta za fiskalno politiko je objavljeno natančno razlikovanje med članstvom in dostopom. Če se Velika Britanija odloči za pridružitve EEA, bi uživala skoraj polno članstvo za skupni enotni trg, vendar bi morala seveda sprejeti predpise EU, prost pretok ljudi in prispevati k proračunu. Avtorji poročila tudi trdijo, da pridobitev članstva enotnega trga brez teh pogojev enostavno ni sprejemljiva. Naloga britanske vlade je predvsem ta, da se odloči, ali brexit pomeni odhod iz skupnega enotnega trga in vzpostavitev novih trgovinskih sporazumov ali bodo pa doseženi dogovori, da ostanejo del trga in sprejmejo pogoje EU (European Single Market, 2017).

Dhingra in ostali (2016b) raziskujejo, kaj bi se zgodilo, če bi se Velika Britanija ponovno pridružila EFTA po izstopu iz EU in tako ostalim v Evropskem gospodarskem prostoru. Sklepa se tudi, da bo trgovina z EU padla za približno eno četrtno ter da se bo celotna trgovina v Veliki Britaniji zmanjšala za eno osmino. Kaže se na močne vzročne povezave med trgovino na dohodkom, saj se z 10-odstotnim povečanjem v trgovini poveča dohodek za okoli 3 do 10 %. To pripelje do zaključka, da bo brexit zmanjšal dohodke v Veliki Britaniji. Nekatere druge študije nakazujejo na manjši učinek na dohodek v Veliki Britaniji, saj predvidevajo slabši odnos med trgovinskimi tokovi in nacionalnim dohodkom.

Članstvo v EEA bi bila najmanj moteča možnost za trgovino med Veliko Britanijo in EU, saj bi ohranilo članstvo enotnega trga za storitve, s čimer bi si Velika Britanija zagotovila delno članstvo za blago, čeprav bi morala podjetja izpolnjevati pravila glede porekla. Postopek pridružitve EEA je tehnično mogoč za države, ki niso članice EU. EEA bi Veliki

Britaniji kot državi nečlanici omejila zmožnost omejitve prostega pretoka oseb, zaradi česar ta pot ni najbolj privlačna za Veliko Britanijo.

5.2 Carinska unija EU (angl. Custom Union)

Carinska unija EU pomeni, da ni carine na notranjih mejah med državami članicami EU, da so skupne carinske dajatve na uvozu iz držav zunaj EU, pravila o poreklu za proizvode iz držav zunaj EU in opredelitev carinske vrednosti. 1. julija 1968 je bila pripravljena carinska zakonodaja skupnosti, s katero so zagotovili, da se za vsako blago, ki se uvozi v EU, uporablja ista pravila. Pravni okvir je bil ustanovljen, da pokriva pomembne točke kot so: zagotavljanje, da se skupna tarifa uporablja na enak način po vseh zunanjih mejah EU; uvajanje skupnega pristopa glede postopkov skladiščenja; olajšanje pretoka blaga v carinskem tranzitu in omogočanje zamenjave različnih carinskih dokumentov z enotno upravno listino. Vsa ta pravila so bila združena v carinski Zakonik Skupnosti leta 1992 (About the Customs Union, b. l.).

Posamezne države članice ne smejo uvesti dajatev, ki imajo enak učinek kot carine za blago, kar pomeni, da so države članice dolžne dovoliti blagu, ki se proizvaja in trži v drugih državah članicah, da lahko kroži in se postavi na svojih domačih trgih. Carinska unija ima skupno zunanjo carino, ki je uvedena na vse blago, uvoženo iz tretjih držav. Enotno izvajanje skupne zunanje carine carinskih organov na zunanjih mejah EU je zagotovljeno preko Carinskega zakonika. Skoraj 80 % prihodka, ustvarjenega s carinami, gre neposredno v proračun EU; v letu 2015 je to predstavljajo 13,6 % celotnega proračuna EU. Blago, ki je uvoženo v EU, mora biti v skladu z zakonodajo o enotnem trgu. V podporo temu je EU sprejela predpise na podlagi standardov za izdelke in varnostnih zahtev ter uveljavila načela vzajemnega priznavanja, ki od držav članic zahteva, da sprejme postopke o certifikatih in prakse o skladnosti. Za pospešitev teh procesov za tretje države je EU pri priznavanju postopkov usklajevanja sklenila več sporazumov o vzajemnem priznavanju, ki dokazujejo, da blago izpolnjuje zahtevane standarde EU (Brexit: The options for trade, 2016–17).

Pri blagu, ki je uvoženo v EU, je treba upoštevati pravilo o poreklu, ki določa zagotovitev o tem, kje so bili izdelek in njegovi sestavni deli proizvedeni, da se lahko na podlagi tega zagotovi pravilen obračun carine. Če je blago sestavljeno iz materialov iz več kot ene države, veljajo posebna pravila za določitev, katera država se bo ocenjevala kot država porekla. Te formalnosti niso potrebne za proizvode, ki so izdelani znotraj carinske unije. Možnost, da ostane Velika Britanija del carinske unije, je majhna, saj je del carinske unije, ki je del temeljev EU, zapisan v Rimski pogodbi (angl. *Treaty of Rome*) do te mere, da ločen subjekt oziroma nečlanica ne pripada v unijo (Brexit: The options for trade, 2016–17).

Če Velika Britanija zapusti carinsko unijo, bo morala sprejeti tudi novo carinsko tarifo ter zaposliti nove delavce na področju carinskih zadev. Japonska vlada je tako poslala odprto pismo Veliki Britaniji in EU zaradi brexita ter predanosti japonskih podjetij, ki vlagajo v Veliko Britanijo in si prizadevajo za ohranitev trenutnih carinskih stopenj ter postopkov carinjenja. Biti izven carinske unije lahko pomeni tudi to, da bodo carine uvedene dvakrat – enkrat za avtomobilске dele, ki so uvoženi iz EU, ter drugič za končni izdelek, ki je sestavljen v Veliki Britaniji in nato izvožen v EU, kar bi imelo seveda velik vpliv na poslovanje. Ocene stroškov v primeru izstopa iz carinske unije so trenutno še nejasne, saj je trenutna ocena, da lahko uporaba potrdila o poreklu stane 1–1,2 % BDP. V poročilu, ki ga je britanska vlada naročila v letu 2013 v primeru izstopa iz carinske unije, naj bi bili stroški za trgovce 4–15 % stroškov prodanega blaga (Brexit: The options for trade, 2016–17).

Britanska vlada trenutno še ne upošteva vseh posledic, ki se lahko zgodijo, če bo Velika Britanija zapustila carinsko unijo EU. Začeti mora z natančno analizo stroškov za podjetja in davkoplačevalce, če namerava zapustiti carinsko unijo. Carinska unija EU bi zahtevala z Veliko Britanijo podobno kot v dogovoru s Turčijo, od katere zahteva, da sprejema standarde in predpise EU za vse blago v okviru dogovora o carinski uniji.

5.3 Sporazum o prosti trgovini (angl. Free Trade Agreement)

Sporazum o prosti trgovini je dogovor med dvema ali več državami, ki si prizadevajo za liberalizacijo trgovine blaga in storitev. Glavna prednost sporazuma so nižje carine od tistih, ki veljajo v okviru Svetovne trgovinske organizacije. Sporazum zmanjša ali odpravi carine in odstrani kvote za izvoženo in uvoženo blago. Necarinske ovire so vedno pomembnejše, saj so se carine postopno zniževale in so tako tudi storitve postale vse pomembnejše za svetovno gospodarstvo. Sporazum se tudi zato vse bolj osredotoča na te ukrepe (Brexit: The options for trade, 2016–17).

Proces pogajanja o prosti trgovini bi temeljil na predpostavki, da bi bili Velika Britanija in EU sposobni združiti pogajanja o umiku v skladu s 50. členom Lizbonske pogodbe s pogajanjih o prihodnjem okviru za trgovino v okviru celovitega sporazuma o prosti trgovini. Če želijo pogajalci 50. člena omejiti obseg dogovora o 50. členu, lahko določijo samo smernice in načela, ampak je okvir dovolj širok, da lahko vsebuje prihodnja pravila o trgovanju. To bi seveda dalo stabilnost in varnost podjetjem, vlagateljem in potrošnikom v Evropi z zagotavljanjem jasnih, stalnih in predvidljivih pravil za vse prihodnje odnose med obema stranema (Brexit: The options for trade, 2016–17).

Vlada je že začela s pogajanjem o prihodnji ureditvi trgovinskih odnosov med Veliko Britanijo in EU v okviru pogajanj o umiku s trga v skladu s 50. členom Lizbonske pogodbe. Pred sprožitvijo 50. člena je morala prednostno zahtevati še potrditev vseh strani, da bo okvir za prihodnje trgovinske odnose vključen v 50. členu Lizbonske pogodbe.

Pogajanja o Sporazumu o prosti trgovini med Veliko Britanijo in EU bi bila do sedaj neprimerljiva z drugimi državami, saj si s pogajanja o prosti trgovini želijo povečati integracijo trga na obeh straneh, vendar bi v tem primeru Velika Britanija začela s položajem popolne integracije in bi želela ohraniti številne vidike trenutnega stanja, obenem pa zmanjšati povezovanje na nekaterih področjih. Pogajanja o Sporazumu o prosti trgovini so zapletena in dolgotrajna.

5.4 Svetovna trgovinska organizacija (angl. World Trade Organization)

Če Velika Britanija s pogajanja do marca 2019 ne doseže nobenega trgovinskega sporazuma oz. katerega izmed prvih treh scenarijev, se lahko uresniči četrti scenarij, po katerem gre za trgovanje v skladu z načelom klavzule največje ugodnosti, ki velja za trgovanje med državami članicami Svetovne trgovinske organizacije.

Svetovna trgovinska organizacija (v nadaljevanju WTO) je bila ustanovljena leta 1995 in je edina mednarodna globalna organizacija, ki se ukvarja s pravili trgovanja med narodi. Trenutno ima 164 članov in predstavlja 95 % svetovne trgovine. Svetovna trgovinska organizacija je organizacija, ki članicam predstavlja forum za pogajanja o trgovinskih sporazumih. Je tudi kraj, kjer vlade poskušajo rešiti trgovinske spore in se srečujejo med seboj. Sporazumi zajemajo blago, storitve in intelektualno lastnino. Ti tako pojasnjujejo načela liberalizacije in dovoljujejo izjeme. Sporazumi vključujejo zavezo posameznih držav pri znižanju carin in drugih trgovinskih ovir. Sporazumi niso statični, tako da so možna ponovna pogajanja, kjer se lahko dodajajo novi sporazumi (World Trade Organization, b.l.).

Glavne dejavnosti svetovne trgovinske organizacije so (World Trade Organization, b.l.):

- zagotoviti forum za pogajanja o zmanjšanju oziroma odprav ovir za trgovino in dogovor o pravilih, ki ureja ravnanje mednarodne trgovine;
- vodenje in spremljanje izvajanja dogovorjenih pravil WTO za trgovino z blagom, storitvami in pravicami intelektualne lastnine, ki so povezane s trgovino;
- spremljanje in pregledovanje trgovinske politike vseh članov ter zagotavljanje preglednosti regionalnih in bilateralnih trgovinskih sporazumov;
- reševanje sporov med člani;
- krepitev zmogljivosti vladnih državnih uslužbencev v mednarodnih trgovinskih zadevah;
- pomoč pri procesu pristopa ostalih držav, ki še niso članice organizacije;
- izvajanje raziskav ter zbiranje in širjenje podatkov v podporo drugim dejavnostim organizacije;
- izobraževanje javnosti o sami organizaciji, njeni misiji in dejavnostih.

Velika Britanija je članica Svetovne trgovinske organizacije, saj je članica EU, vendar bi se po izstopu izločila s seznama držav članic EU, s čimer bi bila predmet odobritve k ponovnemu vstopu na podlagi vseh članic WTO. Pred predstavitvijo svojega seznama pred ostalimi člani se bo morala Velika Britanija ločiti in pogajati o svojih carinskih kvotah in ravni subvencij, ki so trenutno razdeljene med ostalimi 28 članicami. Carinske kvote zagotovijo nižje dajatve na omejeno količino blaga pri uvozu v državo. Ob razdelitvi carinskih kvot in domačih subvencij iz EU bo morala Velika Britanija pripraviti razporeditev za druge članice WTO. Negotovo je, kako dolgo bodo članice WTO vztrajale pri spremljanju odločitve širših trgovinskih pogajanj med Veliko Britanijo in EU pred potrditvijo svojih načrtov, saj je vsekakor razlika, ali bo Velika Britanija ostala del carinske unije ali bo sprejela Sporazum o prosti trgovini ali pa bo trgovala v skladu s Svetovno trgovinsko organizacijo (Brexit: the option for trade, 2016–17).

Trgovanje z EU na podlagi koncesij, določenih v WTO, bi zagotovilo Veliki Britaniji izhodišče carin za trgovino z blagom, saj bi morala Velika Britanija uporabiti te carine za uvoz iz EU. Uvozi iz EU bi se prav tako soočali s carinami. Trgovanje v skladu s pravili WTO bi povzročila omejene obveze pri trgovanju s storitvami. To seveda Veliki Britaniji ne bi zagotavljalo nobenega prednostnega dostopa na enotnem trgu, kar bi bili lahko mogoče samo v okviru Sporazuma o prosti trgovini ali članstva EEA (Brexit: the option for trade, 2016–17).

Od vseh možnih trgovinskih okvirov bi sklicevanje na WTO oziroma trdi brexit vodilo do najbolj dramatičnih sprememb v smislu britanske trgovine z EU, saj bi se blagovna menjava soočala s pomembnimi carinami, v trgovini s storitvami pa bi veljale veliko večje omejitve. Če bi bila trgovina na enotnem trgu v skladu s pravili WTO, potem bi se Velika Britanija soočala s številnimi necarinskimi in carinskimi ovirami. V skladu s pravili WTO bi Velika Britanija morala izpolnjevati samo predpise in standarde blaga in storitev, s katerimi trguje s članicami EU.

5.5 Napoved študij o ekonomskih učinkih vseh scenarijev

Po brexitu obstaja kar nekaj možnosti ureditve ekonomskih odnosov med Veliko Britanijo in EU; sama sem v pričujočem magistrskem delu omenila štiri možne scenarije, ki jih ima Velika Britanija na voljo:

- pridružiti se Evropskemu gospodarskemu prostoru in ostati del enotnega trga kot npr. Norveška;
- postati del carinske unije, kot je to storila Turčija;
- podpisati Sporazum o prosti trgovini z EU tako kot Kanada ali,
- trgovati z EU v skladu s pravili Svetovne trgovinske organizacije, kot trenutno počnejo ZDA.

Večina raziskav o gospodarskih posledicah brexita kaže, da bi bilo najmanj stroškov v okviru prve možnosti – pridružiti se Evropskemu gospodarskemu prostoru in ostati del enotnega trga.

Tabela 6 prikazuje oceno napovedi vseh obravnavanih študij in ekonomskih učinkov vseh scenarijev. Različne študije tako prikazujejo negativen učinek brexita tako na kratki kot dolgi rok.

Tabela 6: Ocena napovedi vseh obravnavanih študij in ekonomskih učinkov vseh scenarijev

Kierzenkowski R., Pain N., Rusticelli E., Zwart S., Organisation for Economic Co-operation and Development Economic Policy Paper (2016)	<u>Optimistični scenarij</u> : Trgovina –10 %, vhodne NTI –10 % <u>Pesimistični scenarij</u> : Trgovina –20 %, vhodne NTI –45 % <u>Osrednji scenarij</u> : Trgovina –15 %, vhodne NTI –30 %
Organisation for Economic Co-operation and Development (2017)	Omenjajo scenarija FTA in WTO. Po njihovi oceni naj bi se BDP zmanjšal za 5,1 % (razpon od –2,7 do –7,7 %).
GOV.UK (2017)	Omenjajo scenarija EEA, FTA in WTO. Po njihovi oceni naj bi bil padec BDP pri EEA –3,8 % (razpon od –3,4 do –4,3 %), pri FTA –6,2 % (razpon od –4,6 do –7,8 %) in pri WTO –7,5 % (razpon od –5,4 do –9,5 %).
Oxford Economics (2016)	Omenjajo predvsem scenarij FTA z zmernim političnim scenarijem. BDP naj bi se zmanjšal za 2 %. Obseg vključuje zmanjšanje BDP za 0,1 % pri neki liberalni carinski uniji in zmanjšanje 3,9 % pri scenariju MFN.
Dhingra S., Huang H., Ottaviano G., Sampson T., Van Reenen J., Centre for Economic Performance (2016)	Omenjajo vse štiri možne scenarije. <u>Optimistični scenarij</u> : Prispevek k proračunu znaša 0,09 % nacionalnega dohodka. Skupni padec nacionalnega dohodka znaša 1,28 %. Trgovina se zmanjša za 1,37 % <u>Pesimistični scenarij</u> : Prispevek k proračunu znaša 0,31 % nacionalnega dohodka. Skupni padec nacionalnega dohodka znaša 2,61 %. Trgovina se zmanjša za 2,61 %. Kratkoročni učinki na nacionalni dohodek: padec od 1,3 do 2,6 %. Dolgoročni učinki na nacionalni dohodek: padec od 6,3 do 9,5 %.
Brakman S., Garretsen H., Kohl T., University of Groningen (2017)	Omenjajo predvsem trdi brexit. Izvoz bi se zmanjšal od 6 do 18 %, saj bi bile carinske stopnje višje.

Sama trgovina omogoča državam, da se specializirajo glede na njihovo primerjalno prednost, nadalje jim omogoča dostop do novega in cenejšega uvoženega blaga in povečuje konkurenco med proizvajalci. Zapustitev EU bo škodila gospodarstvu Velike Britanije s povečanjem trgovinskih ovir, vendar bi pa vstop v EEA omogočil nižje trgovinske ovire kot kateri koli drugi scenarij. Velika Britanija bi kot članica EEA ostala

del evropskega enotnega trga, kar pomeni, da med EU in Veliko Britanijo ne bi bilo carin ali kakšnih drugih novih mejnih ukrepov. Kljub temu bi Velika Britanija še naprej sprejemala vse gospodarske predpise EU in ohranila necarinske ovire na nižji ravni, kot če bi zapustila enotni trg in začela odstopati od regulativnih standardov EU. Po vstopu v EEA ne bi bila več del carinske unije, kar pomeni, da bi se soočala z nekaterimi novimi necarinskimi ovirami v trgovini z EU, kot so na primer pravila o poreklu. Kot članica EEA bi morala še naprej prispevati v proračun EU.

Večje carinske in necarinske ovire bi zmanjšale prednosti vlaganja v Veliko Britanijo. Članstvo EEA je najboljša alternativa glede stališča NTI, saj bi verjetno privedlo do manjših povečanj trgovinskih ovir kot katera koli druga možnost. Članstvo v EEA zahteva dogovor o prostem pretoku delovne sile z drugimi državami EU in članicami EEA. Lahko bi rekla, da je priseljevanje iz EU politično nepopularno, čeprav ni nobena od številnih izvedenih raziskav odkrila, da bi priseljevanje škodilo gospodarstvu EU. Mogoče lahko celo rečem, da privede priseljevanje do novega znanja in spretnosti. To, da bi se omejilo priseljevanje v Veliko Britanijo iz EU, bi zagotovo vplivalo tudi na selitev Britancev v države članice EU. Priseljenci iz EU tudi neto prispevajo k proračunu vlade Velike Britanije, tako da bi zmanjšanje priseljevanja zagotovo povečalo javnofinančni primanjkljaj.

Ker so članice EEA del enotnega trga, morajo prevzeti gospodarske predpise EU. Obstajata dva razloga, da je EEA še vedno boljše gospodarska možnost: 1. EU in EEA članice imajo možnost in dovolj prostora, da prilagodijo svoje izvajanje predpisov EU, ki odraža njihov nacionalni interes, in 2. skupni regulativni standardi omogočajo nizke necarinske ovire.

Dostop in članstvo enotnega trga pa pomenita dve različni stvari. Lahko rečemo, da ima vseh 28 držav EU polnopravno članstvo enotnega trga, ki jim omogoča trgovanje med seboj na podlagi štirih svoboščin EU, medtem ko je EEA na drugi strani ime odprtega notranjega trga med Norveško, Lihtenštajnom in Islandijo. Sporazum EEA daje tem državam skoraj poln dostop do enotnega evropskega trga. Iz zakonodaje EU imajo obveznosti na ustreznih področjih in morajo sprejeti prosto gibanje ljudi.

Carinska unija je dogovor med državami, ki se strinjajo, da ne bodo uvedle carin za drugo blago in da bodo za blago iz držav zunaj svoje carinske unije uvedle skupne zunanje carine. Določitev skupnih zunanjih carin je tisto, kar razlikuje carinsko unijo od območja proste trgovine, kjer lahko člani sami določajo svoje carine za blago iz ostalega sveta. Kot del EU je Velika Britanija trenutno še del te carinske unije. V zadnjih govorih britanske vlade je mogoče slišati, da se nagibajo k carinski uniji, kar bi pomenilo, da bi Velika Britanija sprejela podoben model, kot ga ima Turčija, vendar pa to mogoče v nekaterih točkah ne bi bilo sprejeto, saj s soglasjem skupnih zunanjih carin tudi carinska unija omejuje svobodo svojih posameznih članic, da bi dosegla svoje trgovinske sporazume. To bi vsekakor vplivalo na trgovinske tokove Velike Britanije.

WTO določa pravila za mednarodno trgovino, ki veljajo za vse člane – brez prostega gibanja ljudi in brez plačevanja prispevkov. Pri WTO tudi ni obvezna uporaba zakonodaje EU, vendar mora trgovano blago še vedno upoštevati standarde EU. Trgovina s storitvami je omejena in prav tako veljajo nekatere carine za trgovino z EU. To bi bil verjetno najslabši scenarij za Veliko Britanijo, ki bi imel dolgoročne negativne učinke.

Lahki bi rekla, da bi bila z ekonomskega vidika najboljša možnost priključitev EEA in z njo ohranitev dostopa do evropskega trga, vendar mogoče ta možnost s političnega vidika nove britanske vlade ni najboljša, saj želi nadzor nad priseljevanjem iz EU. Mogoče je naivno pričakovati, da bo gospodarski vidik edini dejavnik, ki bo določal njun odnos, saj če bi bil cilj britanske vlade doseči najvišji možni življenjski standard, potem se ne bi sklicevala na 50. člen Lizbonske pogodbe in začela postopek brexita.

Če se brexit že mora zgoditi je koristno razumeti, kateri scenarij bo ekonomsko najmanj škodoval Veliki Britaniji. Ekonomsko gledano ni nobena možnost boljša kot ta, da ostane v EU, vendar bi bila mogoče priključitev EEA, s čimer bi še vedno ostala del enotnega trga, še najmanj moteča, saj bi bila še najbolj povezana z ostalo Evropo. Toda ta možnost verjetno ni izvedljiva zaradi pritiska britanske javnosti na britansko vlado, ki želi uvesti nadzor nad priseljevanjem iz EU.

Obstaja pa seveda možnost, da bo Velika Britanija sklenila nek nov sporazum, ki bi vseboval elemente notranjega trga, vendar bi si ob njem namesto sedanjega članstva v carinski uniji poiskala tudi neko novo carinsko ureditev z EU. Britanska vlada je dala jasno vedeti, da ne bo sprejela prostega pretoka ljudi in da se bo umaknila z enotnega trga. Prost pretok ljudi naj bi tako nadomestil sistem, ki bi omogočal nadzor in spodbujal le najbolj izobražene, da pridejo v to državo.

5.6 Implikacija za slovenska podjetja

Večina držav po Evropi razmišlja, kako se najbolje pripraviti na brexit, in med njimi je vsekakor tudi Slovenija. Slovenski podjetniki se seveda sprašujejo, kako bi z odhodom Velike Britanije iz EU dobili nove priložnosti na britanskem trgu. Velika Britanija in Slovenija imata dober prijateljski odnos ne samo od vstopa Slovenije v Evropsko unijo, temveč sega njuna dobra povezanost že mnogo bolj v preteklost. Njuno kulturno, politično in gospodarsko sodelovanje je na visoki ravni.

Gospodarsko sodelovanje se je v zadnjih letih celo povečalo, kar prikazuje tudi Tabela 7, kjer je prikazana blagovna menjava med Veliko Britanijo in Slovenijo. Slovenija je imela pri trgovanju z Veliko Britanijo presežek od leta 2000 naprej, ki je znašal več kot 120 milijonov evrov.

Tabela 7: Blagovna menjava Slovenije z Veliko Britanijo v letih 2011–2016 (v 1.000 EUR)

Leto	Izvoz blaga	Uvoz blaga	Skupaj	Saldo
2011	494.862	358.452	853.314	136.410
2012	460.134	303.432	763.566	156.702
2013	441.171	388.356	829.527	52.815
2014	467.010	306.870	773.880	160.140
2015	534.787	351.125	885.912	183.662
2016	531.066	367.686	898.752	163.380

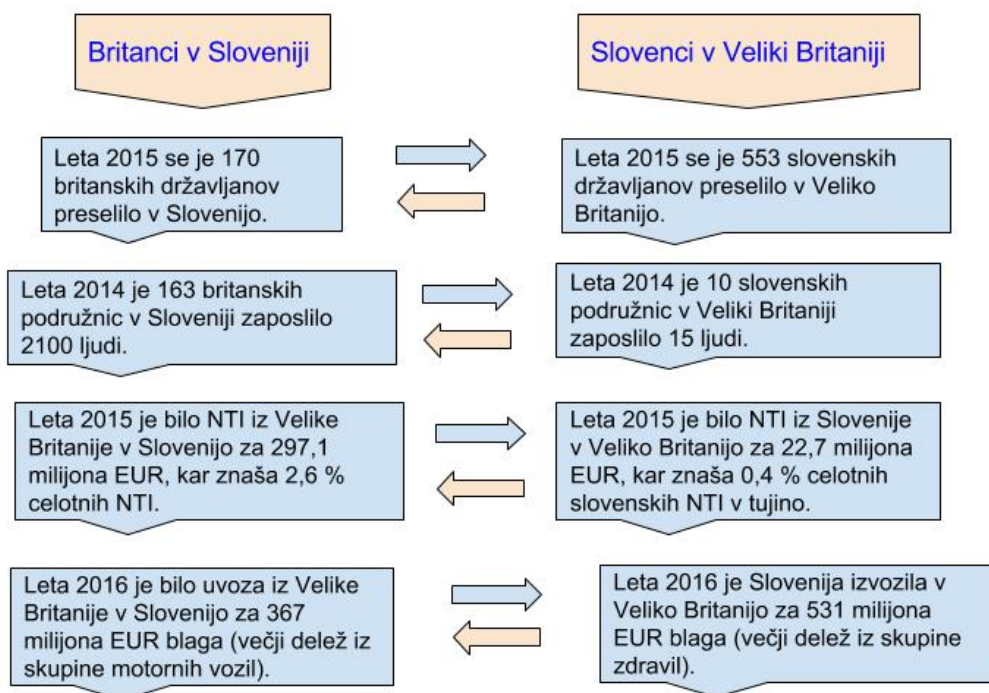
Vir: Izvozno okno, blagovna menjava med Veliko Britanijo in Slovenijo, 2017.

Britanski trg je eden najbolj razvitih v svetovnem merilu, saj je zelo raznolik in ponuja slovenskim podjetjem številne priložnosti. Brexit bo imel na slovenska podjetja in slovensko gospodarstvo tako posredne kot neposredne učinke. Opazno bo predvsem nižje povpraševanje po slovenskem blagu in storitvah. Statistični urad Republike Slovenije (SURS) je tudi objavil, da je za Slovenijo v letu 2016 Velika Britanija predstavljala 12. največjo izvozno partnerico.

Lahko rečemo, da je London eno izmed največjih finančnih središč po Evropi ter da mnoge multinacionalke že razmišljajo, kam oz. v katera cenejša okolja bi preselile svoje pisarne. Mesta, kot so Frankfurt, Dunaj, Madrid, Pariz, Dublin, želijo denar in delovna mesta pripeljati iz Londona. Slovenija je vsekakor odvisna od proračuna EU in sedaj, če v njem več ne bo Velike Britanije, bo verjetno delež za Slovenijo manjši, poleg tega pa bo morala Slovenija zaradi samega izstopa Velike Britanije poravnati delež stroškov (Kolednik & Rupar, 2017).

Slika 17 prikazuje primerjavo med Slovenijo in Veliko Britanijo v nekaterih ekonomskih kazalnikih, kjer je po zadnjih podatkih iz leta 2014 vidno, da je bilo v Sloveniji 163 podružnic iz Velike Britanije in da so ta podjetja zaposlila 2.100 ljudi. V istem obdobju je bilo v Veliki Britaniji 10 slovenskih podružnic, ki so imele 15 zaposlenih. NTI v Sloveniji po subjektih s sedežem v Veliki Britaniji so leta 2015 znašale 297,1 milijona EUR, po drugi strani pa so NTI Slovenije v Veliko Britanijo znašale v višini 22,7 milijona EUR. Velika Britanija je tudi ena od držav, kamor se izseljujejo prebivalci Slovenije. V letu 2015 se je 553 prebivalcev Slovenije odselilo v Veliko Britanijo od vseh 14.913 prebivalcev, ki so se izselili. Velika Britanija je bila sedma najbolj priljubljena država izseljevanja za prebivalce Slovenije. Po drugi strani pa se je v tem obdobju 170 prebivalcev priselilo iz Velike Britanije v Slovenijo (Republic of Slovenia Statistical office, 2017).

Slika 17: Brexit – Velika Britanija in Slovenija v številkah

Povzeto in prirejeno po Republic of Slovenia Statistical office, Brexit – What do the data say, 2017.

Iz Urada za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) napovedujejo, da bo imel izstop predvsem posredne učinke. Slovenski inštitut za makroekonomske analize in razvoj tudi ugotavlja, da je odločitev Velike Britanije, da zapusti EU, še bolj potrjena potreba po krepitvi odpornosti slovenskega gospodarstva na šoke iz tujine. Že več let se poudarja, da je treba izvesti strukturne in fiskalne reforme, ki bodo okrepile odpornost slovenskega gospodarstva na negotovost mednarodnega okolja in omogočile odziv gospodarske politike na takšne pretrese (Brexit Fears, 2016).

Gospodarska zbornica Slovenije (GZS) meni, da se v letu 2017 pričakuje le zmeren vpliv na poslovanje, saj izstopa še ne bo. Letos se pričakuje še rast izvoza, naslednje leto pa že nižji izkupiček izvoza, če ne bo uspešnega dogovora prostotrgovinske obravnave. Matej Rogelj, namestnik direktorja Centra za mednarodno poslovanje pri GZS, poudarja, da čeprav je Velika Britanija pomembna slovenska trgovinska partnerica, 2 do 3 odstotna sprememba na slabše ne bi tako močno zmanjšala trgovinske bilance (Brexit še ne straši po Sloveniji, 2017). Po mnenju ministrstva za finance je težko oceniti, kako veliki bodo ti učinki. Med neposrednimi učinki bodo zagotovo plačila v proračun EU in vpliv na obrestne mere (Brexit Fears, 2016).

V Sloveniji strokovnjaki pričakujejo, da bo imel izstop iz Velike Britanije posreden vpliv na državo zaradi neposrednega vpliva na gospodarsko rast glavnih trgovinskih partneric v Sloveniji (Brexit Fears, 2016). Tomaž Štih, slovenski podjetnik v Londonu, pravi, da bo za nekatera podjetja brexit zagotovo priročen izgovor, da se odmaknejo v cenejša okolja, vendar Slovenija trenutno še ni pravi kraj za visoke dohodke velikih podjetij (Kolednik & Rupar, 2017).

Keith Miles, finančni svetovalec in nekdanji predsednik Društva slovensko-britanskega prijateljstva, pravi, da bodo usposobljeni Slovenci, ki si želijo delati, v Veliki Britaniji vedno dobrodošli, ter da tisti, ki želijo privabiti multinacionalke, slonijo predvsem na teh ugodnostih: London je boljši kraj za življenje, angleščina je mednarodni jezik, plače niso omejene, uspeh je bolj nagrajen in zaupanje v angleški pravni sistem je večje. Nekdanji bankir v Londonu Luka Podlogar meni, da ima Slovenija v primeru brexita zagotovo priložnost, vendar bosta za to potrebni strategija na državni ravni in prilagoditev zakonodaje, da bo sploh lahko konkurenčna z ostalimi. S tem bi vsekakor ustvarili nova delovna mesta ter prispevali k razvoju države (Kolednik & Rupar, 2017).

SKLEP

Negotovost, ki jo je ustvaril referendum 23. junija 2016, je bila v veliki meri pričakovana. V prvem letu po brexitu je Velika Britanija doživela velike politične spremembe. Predsednica konservativne stranke Therese May je prevzela položaj predsednice vlade 13. julija 2016 in zamenjala Davida Camerona, ki je zaradi izgube na referendumu odstopil s položaja. Konec marca 2017 se je sprožil 50. člen Lizbonske pogodbe, s katerim naj bi Velika Britanija najpozneje do konca marca 2019 izstopila iz Evropske unije. V juniju 2017 so se začela pogajanja o izstopu iz EU.

Glede na to, da je Velika Britanija trenutno še vedno v EU, je še težko govoriti o gospodarskih in finančnih učinkih brexita na britanskem gospodarstvu. Predvidevani potencialni stroški bi lahko bili: (i) možne carine za izvoz v EU; (ii) izguba dostopa velikega trga EU; (iii) negativen učinek na London, saj predstavlja pomemben steber britanskega gospodarstva; (iv) upad neposrednih tujih naložb zaradi negotovosti. Po drugi strani pa bi potencialne koristi lahko bile: (i) izogibanje predpisov EU; (ii) prihranki pri prispevkih v EU; (iii) možnost novih trgovinskih sporazumov z državami, ki niso članice EU, (iv) pozitivni učinki migracijske politike, ki temelji na usposobljenosti.

Življenjski standard britanskih državljanov je že slabši, kot je bil pred referendumom, kar je povzročil upad britanskega funta. Na dolgi rok naj bi brexit vplival na nižji življenjski standard angleških državljanov predvsem zaradi zmanjšanja trgovine in neposrednih tujih investicij. Težje je napovedati kratkoročne učinke brexita v obdobju, preden Velika Britanija dejansko zapusti EU. Kako se bo gospodarstvo odzvalo, bo odvisno od tega, kaj podjetja in potrošniki pričakujejo, da se bo zgodilo v prihodnosti, in od tega, ali bodo

spremenili svoje obnašanje zaradi brexita. Prezgodaj je še, da bi rekli, ali bo brexit res povzročil investicijsko upočasnitev, vendar obstaja vedno več dokazov podjetij, ki načrtujejo selitev delovnih mest iz Velike Britanije zaradi brexita, in sicer zlasti v finančni industriji, kjer so nekatere finančne institucije že napovedale, da načrtujejo selitev osebja iz Londona.

Migracija je bila ključno vprašanje na referendumu o izstopu Velike Britanije iz Evropske unije. Zanimiv je zlasti politični vidik o razpravah o migraciji, saj se zdi, da se politiki pogosto osredotočajo na politične ukrepe, ki jih je mogoče sprejeti pri upravljanju migracijskih tokov, namesto da bi razpravljali o zunanjih dejavnikih, ki dejansko oblikujejo te tokove.

Pojavljajo se predvsem štirje možni scenariji, ki bodo sledili in dolgoročno vplivali na Veliko Britanijo: (i) pridružitvev Evropskemu gospodarskemu prostoru; (ii) carinska unija; (iii) podpisati Sporazum o prosti trgovini z EU; (iv) ali trgovati z EU v skladu s pravili Svetovne trgovinske organizacije. Mediji omenjajo predvsem tako imenovani mehki brexit in trdi brexit. Slednji bo nastal, če Velika Britanija in EU s pogajanja ne bosta prišli do skupne točke. Trdi brexit ne zajema nobenega kompromisa o vprašanih, kot so prosto gibanje ljudi, zapuščenje enotnega trga EU in trgovanja z EU. Po drugi strani bi pa tako mehki brexit vključeval ohranjanje tesnih vezi z EU z neko določeno obliko članstva za enotni trg EU in neko določeno stopnjo prostega gibanja.

Slovenija naj bi bila med državami EU, na katero brexit ne bo bistveno vplival. Vpliv naj bi bil posreden, torej prek naših trgovinskih partneric znotraj EU. Ta se bo kazal v znižanem povpraševanju po slovenskem blagu in storitvah. Zaenkrat slovenska podjetja še ne občutijo vpliva izstopa, vendar določen vpliv čutijo njihovi končni kupci pri spremembi tečajne razlike med evrom in funtom. Določene spremembe bodo zagotovo, vendar upajmo, da bodo pogajanja v prid vsem državam članicam in ne samo nekaterim, ki imajo večje gospodarstvo, kot je slovensko, saj se bo ekonomija Evrope le tako okrepila, če bodo zmagovalci na obeh straneh.

Izstop Velike Britanije iz Evropske unije ima lahko negativne učinke na trgovinske in naložbene tokove v Veliki Britaniji ter s tem za vse države, ki najbolj sodelujejo z Veliko Britanijo. Neposredni učinek brexita ne bo vplival samo na Veliko Britanijo, temveč tudi na ostale članice EU zlasti zaradi močnih trgovinskih, naložbenih in finančnih povezav. Obseg teh učinkov bo pa seveda odvisen predvsem od vrste trgovinskih odnosov, s katerimi se bo Velika Britanija pogajala z Evropsko unijo, ter trajanja teh pogajanj. Kljub političnim spremembam pa nekaj zagotovo drži: nihče še ne ve natančno, kako se bo brexit razpletel. V naslednjih mesecih ali mogoče celo letih bo vidno, kakšne dogovore bosta sklenili Velika Britanija in EU.

V magistrskem delu sem podala možne scenarije in napovedi ekonomskih učinkov, ki se lahko zgodijo, vendar sklep temelji na predvidevanjih, tako da lahko med pogajanji pričakujemo še mnoge spremembe.

VIRI IN LITERATURA

1. About the Customs Union. (b.l.). *V European Commission, 40 Years of Custom Union*. Najdeno dne 10. februarja 2017 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/taxation_customs/40customs/customs_general_info/about/index_en.htm
2. Allen, G., & Dar, A. (2016, 14. marec). *Foreign Direct Investment*, SN/EP/1828. Library House of common.
3. Bank of England. *Monthly average Effective exchange rate index, Sterling*. Najdeno dne 8. avgusta 2017 na spletnem naslovu <http://www.bankofengland.co.uk/boeapps/iadb/index.asp?Travel=NIxIRx&levels=2&XNotes=Y&A3951XNode3951.x=5&A3951XNode3951.y=1&Nodes=&SectionRequired=I&HideNums=-1&ExtraInfo=true>
4. Beck, M. (2016). Brexit and FDI. *Oxford economics*. Najdeno dne 9. februarja 2017 na spletnem naslovu <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-0319.12216/epdf>
5. Begg, I., & Mushövel, F. (b.l.). *The economic impact of Brexit: jobs, growth and the public finances*. European Institute, London School of Economics. Najdeno dne 3. marca 2017 na spletnem naslovu <http://eprints.lse.ac.uk/67008/1/Hearing-11---The-impact-of-Brexit-on-jobs-and-economic-growth-summary.pdf>
6. Brakman, S., Garretsen, H., & Kohl, T. (2017, 11. maj). *Options for a 'Global Britain' after Brexit*. Najdeno dne 20. maja 2017 na spletnem naslovu <http://voxeu.org/article/options-global-britain-after-brexit>
7. Brexit. (2017). *European Council, Council of the European Union*. Najdeno dne 20. maja 2017 na spletnem naslovu <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-uk-after-referendum/>
8. Brexit Fears (2016, 26. oktober). *The Slovenia Times*. Najdeno dne 10. septembra 2017 na spletnem naslovu <http://www.sloveniatimes.com/brexit-fears>
9. Brexit še ne straši po Sloveniji? *Večer*. Najdeno dne 13. septembra 2017 na spletnem naslovu <http://www.vecer.com/brexit-se-ne-strasi-po-sloveniji-6234795>
10. Brexit – What do the data say?, (2017, 22. marec). *Republic of Slovenia Statistical office*. Najdeno dne 10. septembra 2017 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/StatWeb/en/News/Index/6566>
11. Brexit: the options for trade, 5th Report of Session 2016–17, str. 6. *V European Union Committee*. Najdeno dne 15. februarja 2017 na spletnem naslovu <https://www.publications.parliament.uk/pa/ld201617/ldselect/ldeucom/72/72.pdf>
12. British Pound. *XE*. Najdeno dne 10. junija 2017 <http://www.xe.com/currency/gbp-british-pound?r=>
13. Broadbent, B. (2017, 23. marec). Brexit and the pound. *Bank of England*. Najdeno dne 7. maja 2017 na spletnem naslovu <http://www.bankofengland.co.uk/publications/Documents/speeches/2017/speech969.pdf>

14. Capital movement. V *European Commission*. Najdeno dne 31. januarja 2017 na spletnem naslovu https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/financial-markets/capital-movements_en
15. Campos, N., & Coricelli, F. (2015, 11. december). Some unpleasant Brexit econometrics. *Vox*. Najdeno dne 15. novembra 2016 na spletnem naslovu <http://voxeu.org/article/some-unpleasant-brexiteconometrics>
16. Colantone, I., & Stanig, P. (2016, 23. november). Globalisation and Brexit. *Vox*. Najdeno dne 20. januarja 2017 na spletnem naslovu <http://voxeu.org/article/globalisation-and-brexiteconometrics>
17. Coyle, D. (2016). Brexit and globalisation. *Vox*. Najdeno dne 20. maja 2017 na spletnem naslovu <http://voxeu.org/article/brexiteconometrics>
18. David Davis' closing remarks at the end of the second round of EU exit negotiations in Brussels. (2017, 20. julij). *Government*. Najdeno dne 28. julija 2017 na spletnem naslovu <https://www.gov.uk/government/news/david-davis-closing-remarks-at-the-end-of-the-second-round-of-eu-exit-negotiations-in-brussels>
19. Dhingra, S., Ottaviano G., & Sampson, T. (2015). Should We Stay or Should We Go? The economic consequences of leaving the EU. *Centre for Economic Performance*. Najdeno dne 28. septembra 2016 na spletnem naslovu <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/EA022.pdf>
20. Dhingra, S., Ottaviano, G., Sampson, T. & Van Reenen, J. (2016a). The impact of Brexit on foreign investment in the UK. *Centre for Economic Performance*. Najdeno dne 28. septembra 2016 na spletnem naslovu <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/brexit03.pdf>
21. Dhingra, S., Ottaviano, G., Sampson, T., & Van Reenen, J. (2016b). The consequences of Brexit for UK trade and living standards. *Centre for Economic Performance*. Najdeno dne 28. septembra 2016 na spletnem naslovu <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/brexit02.pdf>
22. Dhingra, S., & Sampson, T. (2016). Life after BREXIT: What are the UK's options outside the European Union? *Centre for Economic Performance*. Najdeno dne 30. septembra 2016 na spletnem naslovu http://eprints.lse.ac.uk/66143/1/_lse.ac.uk_storage_LIBRARY_Secondary_libfile_shared_repository_Content_LSE%20BrexitVote%20blog_LEQSPaper26.pdf
23. Dhingra, S., & Sampson, T. (2017, 2. junij). Brexit has already started to make UK citizens poorer. *Centre for Economic Performance* Najdeno dne 10. junija 2017 na spletnem naslovu <http://blogs.lse.ac.uk/brexit/2017/06/02/brexit-has-already-started-to-make-uk-citizens-poorer/>
24. *Economic Impact of Brexit*. (2016). V *Woodford*. Najdeno dne 15. maja 2017 na spletnem naslovu <https://woodfordfunds.com/economic-impact-brexit-report/#immigration>
25. European Free Trade Agreement (b.l.). EEA Agreement. Najdeno dne 10. februarja 2017 na spletnem naslovu <http://www.efta.int/eea/eea-agreement>

26. European Commission. (2013). *The EU's bilateral trade and investment agreements – where are we?* Najdeno dne 13. avgusta 2017 na spletnem naslovu http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-734_en.htm
27. European Commission. (2017). *Recommendation for a council decision, authorising the Commission to open negotiations on an agreement with the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland setting out the arrangements for its withdrawal from the European Union.* Najdeno dne 15. maja 2017 na spletnem naslovu https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/recommendation-uk-eu-negotiations_3-may-2017_en.pdf
28. European Single Market. (2017). V *European Commission*. Najdeno dne 15. februarja 2017 na spletnem naslovu https://ec.europa.eu/growth/single-market_sl
29. European union. (b.l.). Najdeno dne 26. septembra 2016 na spletnem naslovu http://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/unitedkingdom_en
30. Eurostat. (2017). *Population on 1 January by age group, sex and country of birth.* Najdeno dne 30. julija 2017 na spletnem naslovu <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
31. Fingar. C. (2017, 30. marec). Weak sterling sparks investment surge in UK property. *Fdi Intelligence*. Najdeno dne 5. junija 2017 na spletnem naslovu <http://www.fdiintelligence.com/News/Weak-sterling-sparks-investment-surge-in-UK-property>
32. Free movement - EU nationals. V *European Commission*. Najdeno dne 8. februarja 2017 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=457>
33. Free movement of goods. V *European Parliament*. Najdeno dne 10. februarja 2017 na spletnem naslovu http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.1.2.html
34. Gerlach, S. (2016, 6. maj). What Brexit surveys really tell us. *Vox*. Najdeno dne 9. maja 2017 na spletnem naslovu <http://voxeu.org/article/what-brexit-surveys-really-tell-us>
35. Goodwin, M., & Heath O. (2016). The 2016 Referendum, Brexit and the Left Behind: An Aggregate-level Analysis of the Result. *Wiley Online Library*. Najdeno dne 25. februarja 2017 na spletnem naslovu <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-923X.12285/full>
36. Grant, C. (2016). How Brexit is changing the EU. *Centre for European Reform*. Najdeno dne 4. marca 2017 na spletnem naslovu https://www.cer.org.uk/sites/default/files/bulletin_109_cg_article1.pdf
37. Hawkins, O. (2017, 29. junij). Migration Statistics. *House of Commons Library*.
38. Hix, S., Hagemann, S., & Fratescu, D. (2016). Would Brexit matter? The UK's voting record in the Council and the European Parliament. *The London School of Economics and Political Science Research online*. Najdeno dne 16. januarja 2017 na spletnem naslovu http://eprints.lse.ac.uk/66261/1/Hix_Brexit%20matter_2016.pdf

39. Hrovatin, N., Kostevc, Č., Kumar, A., Mrak, M., Rant, V., Šlander Wostner, S., & Zajc Kejžar, K. (2017). *Ekonomika Evropske unije*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
40. Izvozno okno. *Blagovna menjava med Veliko Britanijo in Slovenijo*. (2017). Najdeno dne 25. junija 2017 na spletnem naslovu http://www.izvoznookno.si/Dokumenti/Podatki_o_drzavah/Velika_Britanija/Bilatera_lni_ekonomski_odnosi_s_Slovenijo_4222.aspx
41. Jackson, P. (2016, 9. avgust). Brexit – what happens to banking? *Vox*. Najdeno dne 12. januarja 2017 na spletnem naslovu <http://voxeu.org/article/brexit-what-happens-banking>
42. Kolednik, A., & Rupar, A. (2017, 9. maj). Kako lahko Slovenija izkoristi brexit? *Siol*. Najdeno dne 6. Septembra 2017 na spletnem naslovu <http://siol.net/novice/svet/kako-lahko-slovenija-izkoristi-brexit-440659>
43. Kierzenkowski, R., Pain, N., Rusticelli, E., & Zwart, S. (2016, 27. april). The Economic Consequences of Brexit: A Taxing Decision. *Organisation for Economic Co-operation and Development*. Najdeno dne 20. januarja 2017 na spletnem naslovu <https://www.oecd.org/eco/The-Economic-consequences-of-Brexit-27-april-2016.pdf>
44. Lea, R. (2016, 4. julij). Post-Brexit trading options for the UK. *Arbuthnot Banking Group*. Najdeno dne 8. februarja 2017 na spletnem naslovu <http://www.arbuthnotlatham.co.uk/wp-content/uploads/2016/07/4th-July-Perspectives-Final.pdf>
45. Lemos, S. & Portes, J. (2008). New Labour? The Impact of Migration from Central and Eastern European Countries on the UK Labour Market. *Iza*. Najdeno dne 18. maja 2017 na spletnem naslovu <http://ftp.iza.org/dp3756.pdf>
46. Massey, F. (2016, 21. september). Assessment of the UK post-referendum economy: September 2016. *Office for National Statistics*. Najdeno dne 15. maja 2017 na spletnem naslovu <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/uksectoraccounts/articles/assessmentoftheukpostreferendumeconomy/september2016>
47. McGuinness, T. & Hawkins, O. (2017, 16. januar). Brexit: what impact on those currently exercising free movement rights? *House of Common Library*. Najdeno dne 8. februarja 2017 na spletnem naslovu <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-7871#fullreport>
48. McKeown, M. & Starritt, H. (2016). What's the difference between a "hard Brexit" and a "soft Brexit"? *Turcan Connell*. Najdeno dne 20. februarja 2017 na spletnem naslovu <https://www.turcanconnell.com/media/constitutional-issues/brexit-hub/articles/2016/10/what-s-the-difference-between-a-hard-brexit-and-a-soft-brexit/>
49. Metcalfe, M. (2016, 25. junij). Exit the Brexit Discussion: What Investors Should Consider Next. *Proquest*. Najdeno dne 7. maja 2017 na spletnem naslovu <http://search.proquest.com/abicomplete/docview/1806388142/fulltext/E7E52E1D8B394BFEPQ/12?accountid=28926>

50. Mugarura, N. (2016). The EU Brexit implication on a single banking license and other aspects of financial markets regulation in the UK. *International Journal of Law and Management*, Volume 58, Issue 4, str. 468–483. *Emerald Insight*. Najdeno dne 3. oktobra 2016 na spletnem naslovu <http://www.emeraldinsight.com.nukweb.nuk.unilj.si/doi/pdfplus/10.1108/IJLMA-02-2016-0018>
51. Mulabdic, A., Osnago, A., & Ruta M. (2017, 23. januar). Trading off a 'soft' and 'hard' Brexit. *Vox*. Najdeno dne 20. februarja 2017 na spletnem naslovu <http://voxeu.org/article/trading-soft-and-hard-brexit>
52. Negotiations and agreements. V *European Commission*. Najdeno dne 7. septembra 2017 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/negotiations-and-agreements/#_in-place
53. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2017) International Migration databases. Najdeno dne 15. februarja 2017 na spletnem naslovu <http://www.oecd.org/els/mig/oecdmigrationdatabases.htm>
54. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2017). Foreign Direct Investment. Najdeno dne 9. avgusta 2017 na spletnem naslovu <http://www.oecd.org/investment/statistics.htm>
55. Office of National Statistics. Population by Country of Birth and Nationality Report: August 2015. Najdeno dne 12. septembra 2017 na spletnem naslovu <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/articles/populationbycountryofbirthandnationalityreport/2015-09-27>
56. Office for National Statistics. Balance of UK Trade. (2017). Najdeno dne 20. junija 2017 na spletnem naslovu <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/datasets/totaltradebalanceuktraderevisions>
57. Office for National Statistics. Purchasing Power of the Pound. (2017). Najdeno dne 15. junija 2017 na spletnem naslovu <https://www.ons.gov.uk/economy/inflationandpriceindices/timeseries/k9ad/mm23>
58. Office for National Statistics. UK trade in goods export and import price indices. (2017). Najdeno dne 12. junija 2017 na spletnem naslovu <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/bulletins/uktrade/apr2017#toc>
59. Office for National Statistics. Exchange rates for euro monthly average - sterling euro, (2017). Najdeno dne 15. junija 2017 na spletnem naslovu <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/timeseries/thap/mret>
60. Rodionova, Z. (2017, 29. marec). Pound Sterling forecast: What will happen after Theresa May triggers Article 50? *Independent*. Najdeno dne 24. aprila 2017 na spletnem naslovu <http://www.independent.co.uk/news/business/news/pound-sterling-what-happens-brexit-article-50-trigger-theresa-may-uk-leave-eu-european-union-a7655171.html>

61. Schengen Area. (b.l.).V *European Commission*. Najdeno dne 26. septembra 2016 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen/index_en.htm
62. Single Market for Services. (2016). V *European Commission*. Najdeno dne 10. februarja 2017 na spletnem naslovu https://ec.europa.eu/growth/single-market/services_e
63. Statement by the European Council (Art. 50) on the UK notification. (2017). *European Council, Council of the European Union*. Najdeno dne 20. maja 2017 na spletnem naslovu <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/29-euco-50-statement-uk-notification/>
64. Terms of Reference for the Article 50 TEU negotiations. (2017, 19. julij). V *Government*. Najdeno dne 29. julija 2017 na spletnem naslovu https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/620409/Terms_of_reference_for_the_Article_50_negotiations_between_the_United_Kingdom_and_the_European_Union.pdf
65. Tilford, S. (2015). Britain, Immigration and Brexit. *Centre for European Reform*. Najdeno dne 22. februarja 2017 na spletnem naslovu http://www.cer.org.uk/sites/default/files/bulletin_105_st_article1.pdf
66. Understanding equivalence and the single passport in financial services Third-country access to the single market. (2017, marec). V *European Parliament*. Najdeno dne 12. septembra 2017 na spletnem naslovu [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599267/EPRS_BRI\(2017\)599267_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599267/EPRS_BRI(2017)599267_EN.pdf)
67. Vernasca, G. (2016, 6. junij). The UK's EU rebate – explained. *The Conversation*. Najdeno dne 6. marca 2017 na spletnem naslovu <http://theconversation.com/the-uks-eu-rebate-explained-58019>
68. Vovk, T. (2016, 26. junij). Kaj sledi po Brexitu? *Siol*. Najdeno dne 3. septembra 2017 na spletnem naslovu <http://siol.net/novice/svet/kaj-sledi-po-brexitu-420477>
69. Wadsworth, J. & Vaitilingam R. (2014). Immigration, the European Union and the UK Labour Market. *Centre for Economic Performance*. Najdeno dne 5. oktobra 2017 na spletnem naslovu <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/pa015.pdf>
70. Wadsworth, J., Dhingra, D., Ottaviano, G., & Van Reenen, J. (2016). Brexit and the Impact of Immigration on the UK. *Centre for Economic Performance*. Najdeno dne 25. oktobra 2017 na spletnem naslovu <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/brexit05.pdf>
71. Weale, M. (2016, 18. julij). Brexit and Monetary Policy. *Bank of England*. Najdeno dne 5. februarja 2017 na spletnem naslovu <http://www.bankofengland.co.uk/publications/Documents/speeches/2016/speech917.pdf>
72. World Trade Organization (b.l.). Najdeno dne 7. februarja 2017 na spletnem naslovu https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/whatis_e.htm

73. Wyplosz, C. (2016, 24. oktober). What To Do With the UK? EU Perspectives on Brexit. *Vox*. Najdeno dne 9. februarja 2017 na spletnem naslovu <http://voxeu.org/article/new-ebook-what-do-uk-eu-perspectives-brexit>